VISU ZEMJU PROLETARIEŠI, SAVIENOJIETIES!

Literatura un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1950. G. | 8. JANVARĪ | Nr. 2 (260)

Maskavā, Kremlī

Padomju tautas lielajam vadonim un skolotājam

biedram J. V. STAĻINAM

no Padomju Latvijas darba ļaudīm

Dārgais Josif Visarionovič!

Jūsu septiņdesmitajā dzimšanas dienā Padomju Latvijas darba ļaudis sūta Jums, padomju tautas lielajam vadonim, mūsu mīļotajam tēvam un skolotājam vissirsnīgākos apsveikumus.

Ar visdziļākās mīlestības un pateicības jūtām mēs griežamies pie Jums — Padomju Savienības lielo uzvaru iedvesmotāja un organizētāja, latviešu tautas labākā drauga un skolotāja. Jūsu gudrajā vadībā, biedri Staļin, latviešu tauta 1940. gadā gāza fašistiskās diktaturas režīmu, nodibināja padomju varu un tika uzņemta PSRS tautu brālīgajā saimē. Lielā Tēvijas kara gados Jūsu vadītā varonīgā Padomju Armija atbrīvoja mūsu zemi no fašistiskajiem iebrucējiem.

Pieņemiet visas mūsu tautas pateicību par Jūsu pastāvīgo gādību, lai mūsu republika uzplauktu, par to gaišo ceļu, ko Jūs pavērāt latviešu tautai un pa kuru Jūs vedat mūs uz komunismu.

Atzīmēdami septiņdesmito gadadienu kopš Jūsu dzimšanas, mēs priecājamies, ka varam zinot Jums, dārgais Josif Visarionovič, par panākumiem, ko latviešu tauta bolševiku partijas vadībā panākusi Staļina pēckara piecgades laikā.

Tūlīt pēc ienaidnieka padzīšanas no mūsu republikas teritorijas Latvijas darba ļaudis ar sajūsmu sāka atjaunot tautas saimniecību. Pateicoties VK(b)P CK un Padomju valdības plašajai palīdzībai un Jūsu neatslābstošajai uzmanībai, Latvijas PSR darba ļaudis īsā laikā atjaunoja pilsētas un ciemus, rūpniecības uzņēmumus, jūras un dzelzceļa transportu.

Ar brālīgo republiku, īpaši lielās krievu tautas palīdzību Padomju Latvija pārvērtās par ziedošu socialistisku republiku ar attīstītu rūpniecību, ar plašu kolektivizētu un mechanizētu lauksaimniecību un plaukstošu kulturu — nacionalu pēc formas un socialistisku pēc satura.

Līdz Lielās Oktobra socialistiskās revolucijas 32. gadadienai Latvijas rūpniecība sasniedza to ražošanas apjomu, kāds piecgades plānā paredzēts 1950. gadam. Salīdzinot ar pirmskara — 1940. gadu, rūpniecības produkcijas ražošana republikā pieaugusi vairāk nekā divkārtīgi.

Lielākā daļa republikas svarīgāko uzņēmumu radikali rekonstruēti un paplašināti. Piecgades laikā izaugušas jaunas rūpnīcas: elektromašīnu rūpnīca, auto elektropiederumu rūpnīca, hidrometeorologisko aparatu rūpnīca u. c. Republikas rūpniecība tagad ražo jaunu produkciju, kādu agrāk nekad Latvijā neražoja.

Padomju cilvēku — Staļina laikmeta cilvēku jaunās skaistās īpašības spilgti izpaužas mūsu republikas darba ļaužu patriotiskajos darbos. Socialistiskajā sacensībā Latvijas uzņēmumos piedalās vairāk nekā 95% strādnieku, inženiertechnisko darbinieku un kalpotāju. Stachanoviešu skaits jau pārsniedz 47.000 cilvēku. Ar katru dienu pieaug ievērojamo ražošanas novatoru rindas. Republikā pelnīta slava ir fabrikas «Bolševička» audējai Emīlijai Vaginai, kas izpildījusi 12 gadu normas, rūpnīcas VEF slīpētājam Vladimiram Aleksejevam, kas izpildījis 17 gadu normas, rūpnīcas VEF atslēdzniekam Aleksandram Grasim, kas izpildījis 16 gadu normas, vagonu rūpnīcas atslēdzniekam Jurim Masulim, kas izpildījis 11 gadu normas, un citiem. Pavisam republikā vairāk nekā 2000 cilvēku izpildījuši 6 līdz 17 gadu normas. Pēckara piecgades laikā Latvijas uzņēmumos darba ražība caurmērā divkāršojusies. Rūpniecības un transporta uzņēmumi ietaupījuši valstij desmitiem miljonu rubļu.

Pēckara gados notikušas lielas pārmaiņas Latvijas laukos. Pamatodamās uz Jūsu, biedri Staļin, mācību par lauksaimniecības socialistisko pārkārtošanu un uz Jūsu personīgajiem norādījumiem, kā arī uz kolchozu celtniecības ilggadīgo pieredzi brālīgajās republikās, Latvijas darba zemniecība stingri un negrozāmi nostājās uz kolchozu dzīves ceļa. Republikā pabeigta vispārīgā kolektivizacija. Lauksaimniecību arvien vairāk apgādā ar modernu, pašu zemē ražotu techniku.

Jūsu, biedri Staļin, gādība par republikas lauksaimniecības tālāko attīstību visspilgtāk izpaužas Savienības valdības lēmumā par pārpurvojušos zemju nosusināšanas un apgūšanas plānu un par zāllauku augu seku ieviešanu Latvijas PSR. Latvijas lauku darba ļaudis ar mīlestību un lepnumu sauc šo plānu par staļinisko mūsu republikas dabas pārveidošanas plānu. Pēc Jūsu personīgā norādījuma republikā dibina melioracijas mašīnu un ekskavatoru stacijas, kolchozos un padomju saimniecībās organizē melioracijas brigades un posmus.

Īsā laikā mums radušies simti un tūkstoši lauksaimniecības pirmrindnieku. Labākajiem no viņiem — Antonam Katkovskim, Ernestam Zēbergam, Arturam Čikstem, Fricim Kalnam un Jānim Hermanim piešķirts Socialistiskā Darba Varoņa augstais nosaukums, daudzi apbalvoti ar Padomju Savienības ordeņiem un medaļām.

Kolchozu lauku ražīgums šogad augstāks nekā pagājušajā gadā un pārsniedz pirmskara līmeni. Ne mazums kolchozu posmu un laukkopības brigažu izaudzējuši savos zemes gabalos 25—30 un vairāk centneru graudu no hektara. Artura Čikstes posms kolchozā «Nākotne» 14,85 ha platībā ievācis 31,6 centnerus ziemas rudzu no hektara, b. Aplociņa posms Talsu apriņķa kolchozā «Uzvara» ievācis 30,5 centnerus ziemāju no hektara 12 ha platībā utt.

Latvijas kolchozi, padomju saimniecības un zemnieku saimniecības ievākušas bagātu ražu, pirms termiņa norēķinājās ar valsti labības piegādē un nodeva virs plāna vairāk nekā miljonu pudu labības.

Sekmīgi realizē trīsgadu plānu sabiedriskās produktivās lopkopības attīstībai. Valsts uzdevums 1949. gadam pārsniegts. 7 mēnešos, kas pagājuši pēc šī vēsturiskā plāna pieņemšanas, kolchozos noorganizētas vairāk nekā 8000 lopkopības fermu. Tagad kolchozos ir vairāk nekā 14.000 lopkopības un putnkopības fermu.

Republikā jau ir ne mazums kolchozu, kur vidējais piena izslaukums gadā pārsniedz 2500 litru piena no govs, bet kolchozu un padomju saimniecību slaucējas-pirmrindnieces izslaukušas no katras govs 4500—5000 litru piena. Ievērojamā slaucēja Milda Lazdiņa 11 mēnešos no 8 govīm izslaukusi 5385 litru piena no katras, slaucēja Vera Ivanova no 11 govīm — pa 4972 litriem. Pirms termiņa izpildīts plāns piena, gaļas, olu un vilnas piegādē. Kolchozi nodevuši virs noteiktā plāna ievērojamu daudzumu lopkopības produktu, tai skaitā vairāk nekā 50.000 tonnu piena.

Ar Jūsu, Josif Visarionovič, nenogurstošo gādību par kolchoziem un kolchozniekiem Latvijas darba zemnieki drošu soli iet uz turīgu, kulturalu dzīvi. Lauksaimniecības ārteli «Cīņa» šogad par izstrādes dienu izsniedz 4 kg labības, 6 kg kartupeļu un 20 rubļus naudā; kolchozā «Ausma» — 10 kg labības un 12 rubļus naudā, Bauskas apriņķa kolchozā «Vārpa» — 8 kg labības un 7 rubļus naudā. Desmittūkstošiem bijušo nabadzīgo zemnieku, kalpu un vidējo zemnieku par kolchozā nopelnītajām izstrādes dienām tagad saņem tādu daudzumu produktu un naudas, par kādu viņi agrāk, pirms kolchozu iekārtas, nevarēja pat sapnot. Republikā jau ir kolchozi-miljonari. Jelgavas apriņķa kolchoza «Ausma» naudas ienākumi 1949. gadā sasniedza 1.100.000 rubļu. Arī Rīgas apriņķa kolchoza «Mārupe» un citu kolchozu ienākumi pārsnieguši miljonu.

Latvijas inteliģence aktivi piedalās socialistiskajā celtniecībā. Mūsu zinātnieki atrisina svarīgas tautsaimniecības problemas rūpniecībā un lauksaimniecībā, nodibina ciešus sakarus ar ražošanu. Republikā noteiktas un tiek realizētas vispārējās obligatās septiņgadu skolas mācības bērniem. Ievērojami paplašinājies skolu tīkls. Visas skolas apgādātas ar jaunām padomju mācību grāmatām.

Padomju Latvijas literatura un māksla strauji uzplaukst. Padomju rakstnieki, dramaturgi, komponisti un gleznotāji devuši virkni jaunu ievērojamu darbu, kas attēlo mūsu dienu diženumu, padomju cilvēku — komunisma cēlāju darbus. Latviešu padomju literaturas labākie darbi — A. Upīša «Zaļā zeme», J. Sudrabkalna «Brāļu saimē», V. Lāča «Vētra», A. Sakses «Pret kalnu», kā arī Dailes teatra J. Raiņa lugas «Uguns un nakts» inscenējums un Latvijas PSR Akademiskā Dramas teatra A. Griguļa lugas «Māls un porcelans» inscenējums izpelnījušies Staļina premiju. Padomju sabiedrība augsti novērtēja jauno mākslas filmu par lielo latviešu dzejnieku Raini. Republikā ik gadus izdod vairāk nekā 9 miljonus grāmatu.

Dārgais biedri Staļin!

Jūsu 70. dzimšanas dienā Padomju Latvijas darba ļaudis apņemas bolševistiski pārvarēt grūtības, neatlaidīgi un pašaizliedzīgi strādāt mūsu lielās Padomju Dzimtenes labā.

Latvijas PSR rūpniecības darbinieki apņemas attīstīt vēl plašāk socialistisko sacensību par piecgades plāna izpildīšanu pirms termiņa pēc visiem rādītājiem — sortimenta un kvalitates ziņā, produkcijas pašizmaksas pazemināšanā un darba ražīguma celšanā; uz Padomju varas nodibināšanas desmito gadadienu Latvijā — 1950. gada 21. jūliju — izpildīt valsts 1950. gada plāna 8 mēnešu programu; pavairot kolektiva stachanoviska darba un kvalitates teicamnieku brigažu, iecirkņu, cechu un uzņēmumu skaitu; pastiprināt cīņu par produkcijas ražošanu virs plāna, par jaunu jaudu ātrāku nodošanu ekspluatacijā, par ražošanas pamatlīdzekļu labāku izmantošanu, par jauniem virsplāna uzkrājumiem.

Transporta uzņēmumu kolektivi apņemas līdz Padomju varas nodibināšanas 10. gadadienai Latvijā izpildīt 1950. gada plānu elektrificētas dzelzceļa līnijas Rīga-Ķemeri būvē un atklāt elektrisko vilcienu kustību uz Rīgas Jūrmalas līnijas; pabeigt celt un nodot ekspluatacijā trīs lielus tiltus.

Latvijas kolchoznieki un kolchoznieces, MTS un padomju saimniecību darbinieki un lauksaimniecības specialisti veltīs visus savus spēkus, lai panāktu jaunu lauksaimniecības kāpinājumu. Mēs apņemamies nākošajā gadā iegūt vēl augstāku ražu un pārvērst Latviju par augsti produktivas lopkopības republiku, pārvērst padomju saimniecības un MTS par valsts paraugsaimniecībām.

Apņemamies ziemā pirms termiņa un priekšzīmīgi izremontēt visas lauksaimniecības mašīnas, 1950. gadā paaugstināt traktoru parka darba ražīgumu, likvidēt mašīnu dīkstāvi, celt traktoru darbu kvalitati, izdarot tos labākajos agrotechniskos termiņos.

Apsolām Jums, dārgais biedri Staļin, vadoties pēc Jūsu norādījumiem, visnotal stiprināt Latvijas jaunos kolchozus organizatoriski saimnieciskā ziņā, attīstīt un paplašināt kolchozu sabiedrisko saimniecību, stingri ievērojot staļiniskos kolchozu dzīves Statutus.

Apsolām Jums, dārgais biedri Staļin, pirms termiņa izpildīt trīsgadu plānu kolchozu un padomju saimniecību sabiedriskās produktivās lopkopības attīstībai; šogad sagādāt lopiem siltas telpas un labu barību pārziemošanai; līdz Lielās Oktobra socialistiskās revolucijas 33. gadadienai izpildīt 1950. gada melioracijas darbu plānu un tuvākajos 2 līdz 3 gados pabeigt zāllauku augu seku ieviešanu republikas kolchozos.

Zinātnes, mākslas un tautas izglītības darbinieki apsola Jums, dārgais biedri Staļin, ka viņi nežēlos savus spēkus, lai tālāk celtu Padomju Latvijas kulturu.

Zinātnes darbinieki strādās, meklēdami jaunus ceļus un līdzekļus techniskā progresa paātrināšanai un jaunam darba ražīguma kāpinājumam.

Rakstnieki un gleznotāji radīs jaunus augsti idejiskus darbus, kas attēlos padomju cilvēku varonīgo darbu un augsto moralo stāju.

Dārgais un mīļotais Josif Visarionovič!

Latviešu tauta, pilna ticības savai gaišajai nākotnei, dziļi, no visas sirds pateicas Jums par nenogurstošo gādību mūsu republikas zelšanas labā, Padomju Latvijas darba ļaužu labklājības labā.

Jūsu pārbaudītajā gudrajā vadībā latviešu tauta padomju tautu brālīgajā saimē stingru soli droši iet uz priekšu, uz savu skaisto nākotni — uz komunismu.

No visas sirds novēlam Jums, mūsu mīļotais vadoni un skolotāj, ilgu mūžu, veselību un spēku par prieku visiem padomju cilvēkiem, par prieku visai progresivajai cilvēcei.

Vēstule apspriesta un pieņemta Latvijas uzņēmumu un iestāžu strādnieku, inženiertechnisko, zinātnisko darbinieku un kalpotāju sapulcēs, kolchoznieku un kolchoznieču, MTS un padomju saimniecību darbinieku sapulcēs

Dziesmu tekstu konkursā godalgotie teksti

Laimonis Pēlmanis

Kolchoza meitenes dziesma

Ar saules ausmu es jau pļavā,
Kur varavīksne rasā zied,
Un vingra eju vālā savā —
Lai izkapts darba trauksmē dzied!

Vai zelta kviešus kūļos sienu,
Vai linu druvai stājos klāt, —
Kā bite medu darba dienas
Ar čaklām rokām steidzu krāt.

It visu daru es ar prieku,
Jo šodien darbs ir godā celts;
Es katrā darbā sirdi lieku, —
Lai Dzimtene var stipra zelt.

Bet vakaros, kad darbi veikti,
Prieks svētku drānās tērpties man
Un dziedātāju pulkā steigties,
Kur līksmas melodijas skan.

Skrej dziesmu putni zilās tālēs —
Līdz Kremļa zvaigznēm ceļu veic:
Par gaišo dzīvi, dārgais Staļin,
Tev mūsu sirdis paldies teic!

Bruno Saulītis

Dziesma par Daugavu, Ventu un Gauju

Tik barga bij puteņos kauja,
Ka dunēja klintis un pliens,
Bet Daugava, Venta un Gauja
Mūs sauca uz priekšu arvien.

Pār Daugavu, Ventu un Gauju
Nu padomju debesis zied,
Un druvās uz bagātu pļauju
No kolchoziem brigades iet.

Un krastā par Daugavas krācēm,
Par Ventu un Gauju tāpat
Dzied kalti: — Liels laikmets ir sācies, —
Skan urbji: — Tas nerims nekad! —

Jo dzīve ir kļuvusi strauja,
Ik brīdi tā brāžas un skrien
Kā Daugava, Venta un Gauja
Uz priekšu, uz priekšu arvien!

PADOMJU VIENCĒLIENU KONKURSS

Sakarā ar Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas pastāvēšanas 10. gadadienu 1950. gadā LPSR Ministru Padomes Kulturas un izglītības iestāžu komitejas Republikaniskais tautas mākslas nams kopā ar LPSR Ministru Padomes Mākslas lietu pārvaldi un Latvijas Padomju rakstnieku savienību izsludina viencēlienu konkursu.

Vispārējie konkursa noteikumi

1. Konkursa mērķis ir pacelt Padomju Latvijas mākslinieciskās pašdarbības repertuara idejiski māksliniecisko līmeni, radīt jaunus, idejiski un māksliniecisku pilnvērtīgus laikmetiskus padomju viencēlienus, kas pareizi attēlotu padomju sabiedrības dzīvi, veicinātu padomju cilvēka labāko rakstura īpašību tālāku attīstību, audzinātu padomju tautu, padomju jaunatni komunisma garā.

2. Konkursā iesniedzamiem darbiem jāparāda padomju sabiedrības izcilākie ļaudis, jāattēlo latviešu tautas šodienas dzīve, Latvijas PSR strādnieku, kolchoznieku un inteliģences dzīve, latviešu tautas revolucionarā cīņa par Padomju Latvijas nodibināšanu, latviešu karavīru un partizanu varonība Lielā Tēvijas kara laikā, latviešu tautas celtniecības darbs pēckara gados un dziļā mīlestība uz savu lielo socialistisko Dzimteni, Padomju Savienības Brunoto Spēku drosme un varonība, sargājot Lielā Oktobra iekarojumus, padomju cilvēka garīgais lielums, padomju sieviešu un jaunatnes līdzdalība socialistiskajā celtniecībā, PSRS tautu draudzība, Lenina-Staļina partijas vadošā loma padomju sabiedrības attīstībā, padomju tautas cīņa pret kara kurinātājiem, par mieru visā pasaulē.

3. Konkursā var piedalīties visi PSRS pilsoņi.

4. Konkursā visi darbi jāiesniedz ar moto. Ar tādu pašu moto darbam jāpievieno slēgta aploksne, kurā ievietota zīmīte ar darba nosaukumu, autora uzvārdu, vārdu, tēva vārdu un pilnu adresi.

5. Konkursā iesūtītajiem viencēlieniem jāatbilst tautas namu skatuvju vajadzībām. (Neliels personažs, viekāršs dekorativais ietērps un gaismas efekti.)

6. Konkursā iesniedzami visu veidu dramatiskie darbi, kas nekur nav publicēti vai parādījušies uz teatru skatuvēm (drama, komedija, vodevila u. c.), latviešu valodā vai krievu valodā (tiklab dzejā, kā prozā).

7. Konkursā iesniegtajiem labākajiem viencēlieniem paredzētas šādas godalgas:

I godalga — 5000 rubļu,
II godalga (divas) — 3500 rubļu,
III godalga (trīs) — 2500 rubļu.

8. Godalgotos darbus Republikaniskais tautas mākslas nams pavairos mākslinieciskās pašdarbības dramatisko kolektīvu vajadzībām, un autoriem nav tiesības 6 mēnešu laikā izdot tos citās izdevniecībās.

9. Viencēlienus, kas netiks godalgoti, bet kuri iegūs žurijas komisijas labvēlīgu novērtējumu un tiks apstiprināti Mākslas lietu pārvaldes repertuara un izrāžu kontroles daļā, iegādāsies Republikaniskais tautas mākslas nams.

10. Konkursa darbi iesniedzami Republikaniskajam tautas mākslas namam Rīgā, Pionieru laukumā Nr. 3, līdz 1950. gada 1. aprīlim.

11. Konkursa rezultātus paziņos 1950. gada 15. aprīlī.

Staļina premiju komitejā

Plenarsēdē, kas notika 23. decembrī, izskatīti lielie muzikāli sceniskie, vokālie un instrumentālie darbi, mazu formu sacerējumi, kā arī apspriestas koncertizpildītāju kandidaturas Staļina premiju iegūšanai.

25. decembrī komiteja noklausījās teatru sekcijas priekšsēdētāja J. Zavadska ziņojumu par vairāk nekā 60 izskatītajiem darbiem teatrāli dramatiskās mākslas novadā.

28. decembra plenarsēdē PSRS kinematografijas ministrs I. Boļšakovs sniedza ziņojumu par 1949. gadā ražotajām mākslas un chronikāli dokumentalajām filmām, kas ieteiktas apbalvošanai ar Staļina premiju. Tai pašā sēdē tēlotājas mākslas un architekturas sekcijas vadītājs akademiķis I. Grabars komitejai ziņoja par izvirzītajiem architekturas darbiem.

Par gleznieciības, grafikas un tēlniecības darbiem 30. decembra sēdē ziņojumu sniedza PSRS Mākslas akademijas prezidents A. Gerasimovs.

4. janvarī komiteja apspriedā PSRS Padomju rakstnieku savienības generālsekretāra vietnieka N. Tichonova ziņojumu par dzejas darbiem, kas iesniegti Staļina premiju iegūšanai. PSRS Zinātņu akademijas korespondējošais loceklis A. Jegoļins referēja par mākslas zinātnes un literaturas kritikas darbiem.

Latvijas PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBĀ

Šinīs dienās notika LK(b)P pirmorganizacijas biroja darbības pārskata-pārvēlēšanu sapulce Rakstnieku savienībā.

Pirmorganizacijas biroja sekretāre b. E. Feldmane atskaites ziņojumā, runādama par politizglītības darbu, norādīja, ka rakstnieki mācās gan Marksisma-leninisma vakara universitātē, gan arī šo universitāti jau beiguši. Bez tam daļa rakstnieku studē marksismu-leninismu patstāvīgi. Notiek arī dialektiskā un vēsturiskā materialisma seminars ar 22 dalībniekiem. Komjaunieši mācās biedra Staļina biografiju un VK(b)P vēstures īso kursu.

Atskaites periodā notikušās partijas sapulcēs apspriesti augstāko partijas organu lēmumi un rakstnieku uzdevumi šo lēmumu izpildīšanā.

Partijas pirmorganizacija asi reaģējusi pret kosmopolitismu, pret buržuaziskās ideoloģijas, estetisma un formalisma atliekām mūsu literaturā, kā arī stāvējusi sardzē par dailliteraturas mākslinieciskās apdares augstāku kvalitati.

Daudz pūlu un uzmanību pirmorganizacija veltījusi latviešu padomju literaturas dekadas sagatavošanai Maskavā 1948. g. decembrī. Šis darbs veikts godam un guvis atzinību.

Atskaites periodā liela vērība piegriezta latviešu padomju literaturas kritikas jautājumiem. Tie vairākkārt apskatīti partijas sapulcēs. Panākts, ka aktivāk sākusi darboties kritikas komisija, un arī laikraksta «Literatura un Māksla» un žurnala «Karogs» redakcijas šiem jautājumiem pievērsušas lielāku uzmanību.

Rakstnieki aktivi piedalījušies padomju literaturas popularizēšanā, nolasot Rīgā un provincē pāri par 400 referatu.

Zināmi panākumi gūti arī jauno rakstniecības kadru audzināšanā. Jaunajiem autoriem notiek regularas konsultacijas, nodibināta jauno autoru sekcija. Sekmīgi noritēja jauno autoru seminari 1949. gada martā un oktobrī, kuros piedalījās ap 50 dalībnieku katrā.

Runājot par partijas pirmorganizacijas biroja darba trūkumiem, b. Feldmane konstatēja, ka rakstnieku politaudzināšanas darbam partijas organizacijai vajadzēja piegriezt lielāku vērību. Tāpat nav veltīta vajadzīgā uzmanība Rakstnieku savienības sekciju darbam. No pastāvošajām deviņām sekcijām visslikt̄āk strādājusi bērnu un jaunatnes literaturas sekcija. Uzlabojams arī vietējās komitejas, kluba un bibliotēkas darbs.

Jaunajam birojam jāpanāk šo trūkumu likvidacija, kā arī laikus jāveic priekšdarbi Padomju Latvijas desmitās gadadienas pienācīgai atzīmēšanai.

Ievadot debates, Rakstnieku savienības valdes sekretārs b. I. Muižnieks norādīja, ka jaunajam birojam būs jāveltī lielāka uzmanība rakstnieku politiskajai audzināšanai. Rakstnieku mācīšanās regulari jāapskata pirmorganizacijas biroja sēdēs un partijas sapulcēs. Vairāk jākontrolē biedri, kas mācās patstāvīgi.

Partijas organizacijai turpmāk aktivāk jāiejaucas rakstnieka radošā darba jautājumos. Nevar pielaut, ka rakstnieki neizprot biedrisku kritiku.

Partijas sapulcēs pieņemtajām rezolucijām jābūt praktiskākām, realākām, lietiškākām nekā tas bija līdz šim. Vajadzīga vēl stingrāka kontrole par partijas pirmorganizacijas lēmumu izpildi.

Biedrs V. Lukss uzsvēra, ka pirmorganizacijas birojs mazu vērību piegriezis bezpartejisko rakstnieku aktivizēšanai un iesaistīšanai sabiedriskajos pasākumos. Jaunajam birojam šeit jāpanāk lūzums.

Biedrs M. Šacs-Anins norādīja, ka atskaitē maz teikts par rakstnieku radošo darbu. Jaunajam birojam daudz vairāk uzmanības jākoncentrē uz rakstnieku dailradi, lai katrā rakstnieka darbā justu partijas ideoloģisko vadību. Derētu birojā un partijas sapulcēs noklausīties jauno, iesākto darbu nodalas vai fragmentus.

Rajona komitejas pārstāvis b. Špekters konstatēja, ka kontrole par rakstnieku mācīšanos tiešām bijusi nepietiekama. Arī rakstnieku radošajā darbā pirmorganizacija sniegusi mazu palīdzību. Sekciju darbs turpmāk noteikti jāapspriež birojā un partijas sapulcēs.

Lielāka vērība piegriežama bezpartejisko rakstnieku organizēšanai, aktivizēšanai un iesaistīšanai sabiedriskajā darbā. Plašāk jāizvērš kritika un paškritika, kā arī kontrole par pirmorganizacijas lēmumu izpildi.

Debatēs vēl runāja b. b. A. Grigulis, J. Loganovskis, J. Grants, A. Balodis, V. Jefimovs, V. Kaupužs un rajona komitejas pārstāvis b. J. Palkavnieks.

Partijas sapulce nolēma pirmorganizacijas un tās biroja darbu atzīt par apmierinošu un politisko līniju par pareizu.

Vienbalsīgi pieņēma rezoluciju. Tanī starp citu teikts, ka Rakstnieku savienības partijas pirmorganizacija pārskata laikā veikusi zināmu darbu, aktivizējot un virzot rakstnieku dailradi, kā arī padzilinot viņu zināšanas marksismā-leninismā. Tomēr partijas pirmorganizacijas un biroja darbā bijusi arī virkne trūkumu. Vairākos žanros mūsu literatura vēl pilnībā nepilda partijas un tautas prasības. Tam cēlonis kadru trūkums, kā arī tas, ka daļa bezpartejisko rakstnieku atraujas no dzives, politiski neaug un mākslinieciski apsīkst. Ja pārskata laikā atzīmējama uzlabošanās prozas, lirikas un dramaturģijas žanrā, tad to nevar teikt par bērnu un jaunatnes literaturu, iznemot bērnu un jaunatnes literaturas konkursā godalgotos darbus. Tas prasa arī turpmāk pievērst nopietnu vērību rakstnieku radošā darba problemām un jo īpaši jaunu kadru audzināšanai.

Rakstnieku savienības partijas pirmorganizacijas birojā ievēlēja b. b. E. Feldmani, A. Balodi, V. Luksu, I. Muižnieku, J. Loganovski.

MICHAILS ČULAKI

Ceļā uz muzikalās daiļrades uzplaukumu

Pagājuši gandrīz divi gadi, kopš publicēts VK(b)P CK vēsturiskais lēmums par V. Muradeli operu «Lielā draudzība». Šai laikā padomju muzikā gūti ievērojami panākumi. VK(b)P Centrālās Komitejas formulētās prasības ir nosacījušas padomju muzikalās daiļrades attīstību pa socialistiskā realisma ceļu. Konsekventā nesamierināmā cīņā pret nāvējošajām formalisma ietekmēm daudzi padomju komponisti guvuši redzamus panākumus idejiskas, realistiskas, ar tautas daiļradi organiski saistītas un uz muzikalās klasikas labākajām tradicijām dibinātas muzikas radīšanā.

PSRS Padomju komponistu savienības valdes plenums, kas nesen noslēdzās, novērtēja muzikalās daiļrades rezultātus par 1949. gadu. Atšķirībā no iepriekšējā plenuma, kurš atzīmēja komponistu pirmos panākumus ceļā uz muzikalās daiļrades pilnvērtības rašanu un laikmetīgas tematikas apgūšanu, pēdējais plenums pilnīgi skaidri parādīja, ka panākumi padomju muzikalās daiļrades attīstībā arvien pieaug. Padomju tema tagad kļuvusi par vadošo komponistu galvenās daļas daiļradē; viņu radošie nodomi kļuvuši idejiski nozīmīgāki un dziļāki; noris intensīvs muzikalās valodas mākslinieciskās skaidrības un tēlainas izteiksmības kāpināšanas process; arvien organiskāk un dabiskāk komponisti sevī uzņem Padomju Savienības daudznacionālās muzikas mākslas patiesā tautiskuma garu.

Vadīdamies no VK(b)P CK lēmumiem muzikas jautājumos, no Ļeņina un Staļina norādījumiem, padomju komponisti iemieso savos darbos dižā staļiniskā laikmeta progresīvās idejas un aizsniedz jaunas virsotnes muzikalajā daiļradē.

Padomju muzikas likteņi interesē mūsu zemes visplašākās tautas masas, pie tās saistīta visas labākās un progresīvās cilvēces interese, jo mūsu Dzimtenes muzikas māksla aktivi cīnās par mieru un demokratiju; tā piesātināta ar kvēla patriotisma un proletariskā internacionalisma garu; tā cildina varonīgo radošo socialistisko darbu, slavina padomju tautas — jaunas, komunistiskās dzīves veidotājas — diženos sasniegumus.

Pirms Maskavā notikušā Padomju komponistu savienības valdes plenuma bija noorganizētas plašās nacionālo republiku — Lietuvas, Latvijas, Igaunijas, Azerbaidžanas, Gruzijas, kā arī mūsu valsts lielo muzikalo centru — Ļeņingradas, Sverdlovskas, Rostovas un citu — komponistu muzikalās daiļrades skates. Šīs skates parādīja, ka padomju muzikas saites ar tautu, ar tās idejiskajiem un mākslinieciskajiem centieniem kļūst arvien stiprākas. Koncerti visur notika pārpildītās auditorijās.

PSRS Padomju komponistu savienības valdes plenumam bija izvēlēti vairāk nekā 150 autoru apmēram 250 darbi. Plenuma koncertos tika izpildīti visu žanru muzikalie sacerējumi — sākot ar operām, oratorijām, simfonijām, beidzot ar popularas vieglas muzikas darbiem.

Pagājušajā gadā vislielākos panākumus komponisti guvuši oratoriju un kantašu radīšanā. Te parādījusies virkne izcili māksliniecisku monumentalu darbu par aktualām mūsu laikmeta temām. Un tā nav nejaušība. Tiekšanās pēc tuvības dziesmai, pēc vokali simfonisko tēlu konkretības, pēc tautiskuma nosacījusi padomju komponistu pievēršanos pirmā kārtā žanram, kas sevī apvieno vārdu un muziku, solo un kora dziesmu, — žanram, kas pamatojas uz *sižetisku dramaturģisku* attīstību. Šai nozīmē darbs ar oratorijām un kantatēm ir it kā tuvošanās operu radīšanai un ir ķīla panākumiem, kurus, bez šaubām, padomju komponisti operas novadā gūs vistuvākajā nākotnē.

Plenumā koncertizpildījumā parādīta virkne jaunu operu, no kurām B. Trošina un V. Enkes «Bagātā līgava», L. Stepanova «Ivans Bolotnikovs», M. Kraseva jaunā opera, A. Bukija «Nelūgtie viesi» un S. Riauzova «Medegmaša» ieguva pozitīvu muzikalās sabiedrības novērtējumu. 1950. gadā Stanislavska un Nemiroviča-Dančenko vārdā nosauktajā teatrī notiks T. Chreņņikova operas «Frols Skobejevs» pirmizrāde; Ļeņingradas Mazais operas teatris paredz februarī parādīt J. Meitusa operu «Jaunā gvarde», PSR Savienības Lielais teatris gatavo J. Žukovska operu «No visas sirds»; Kirova vārdā nosauktais Ļeņingradas operas teatris ieplānojis nākamās sezonas sākumā uzvest D. Kabalevska operu «Tarasa dzimta». Tādā kārtā vesela virkne jaunu operu rampas gaismu ieraudzīs viena vienīga 1950. gada laikā, un padomju sabiedrībai būs iespēja apspriest jauno operu uzvedumus.

Taču, neraugoties uz visu to, jāatzīmē pagaidām vēl nozīmīgā atpalicība padomju operas novadā — šajā ļoti svarīgajā, noteicošajā muzikas mākslas žanrā.

Simfoniskās muzikas novadā atzīmēšanas cienīgi šādi talantīgi darbi: J. Ivanova 6. simfonija, A. Muravleva simfoniskā poema pēc P. Bažova pasakām, A. Kapa 4. jaunatnes simfonija. Nozīmīgi panākumi tautas dziesmu materiala simfoniskos pārstrādājumos par svītas tipa sacerējumiem, starp kuriem pirmā kārtā jāmin N. Ziganova svīta par tataru temām, A. Skultes svīta no baleta «Spēlēju, dancoju», Nijazi simfoniskais mugams «Rasts» un svīta no K. Karajeva baleta «Septinas skaistules». Tāpat nenoliedzami padomju *komponistu panākumi programatiska* simfonisma novadā, par ko liecina virkne veiksmīgu sacerējumu, kas atveido Lielā Tēvijas kara un pilsoņu kara varoņtēlus. Var norādīt, piemēram, uz simfoniskām poemām: A. Svečnikova «Ščorss», A. Lagidzes «Par tēvzemi», B. Nersesova «Aleksandrs Matrosovs» u. c. Tomēr gribētos lai mūsu komponisti attīstītu šai nozarē gūtos panākumus, jo daudzas aktualas mūsu īstenības temas nav radušas iemiesojuma padomju komponistu simfoniskajā dailradē.

Vēl ne tik lieli pagaidām sasniegumi vieglas popularas muzikas novadā, nelielu formu darbu radīšanā maziem orķestriem un koncertansambļiem. Šai nozarē izjūtams spilgtu, melodisku, formā daiļu un saprotamu darbu trūkums. Tāda veida darbu radīšana ir neatliekams padomju komponistu uzdevums viņu cīņā par masveidīgu muzikas mākslu, par plašas auditorijas iekarošanu.

Virkne interesantu darbu demonstrēta arī kamermuzikas novadā. Jāatzīmē gaišais, dzīvi apliecinošais A. Životova cikls «Pavasaris», kurā ietilpst vairākas saulainas romances un dueti, tāpat S. Cincadzes dziesmu kvartets, E. Kapa krāsu bagātā svīta klavierēm «Tallinas skati» u. c.

Padomju dziesmas novadā mūsu komponistiem ir nopietni panākumi, kas ļāvuši viņiem iekarot pirmās vietas starptautiskajos festivalos. Tā V. Muradeli «Studentu dziesma», kas ieguvusi pirmo premiju Budapeštas festivalā 1949. gadā, kļuvusi par studentu starptautisko himnu; otro premiju ieguvušo A. Novikova dziesmu par to pašu temu tāpat dzied visu pasaules valstu jaunatne. Atzīmēšanas vērtas arī jaunās veiksmīgās B. Mokrousova, S. Kaca, V. Sorokina, V. Makarova, S. Tulikova, G. Nosova un vairāku citu komponistu dziesmas. Padomju dziesminieki enerģiski uztver aktualas laikmeta temas. Panākumi dziesmu daiļradē uzliek mūsu komponistiem pienākumu nepieļaut atslābumu cīņā par padomju dziesmas avangarda lomu arī turpmāk, cīņā par tās stila tīrību, par tās cēlo audzinošo nozīmi.

Līdztekus dziesmu žanra attīstībai ievērojama uzlabošanās atzīmējama arī robežnovadā — padomju komponistu koru daiļradē. Visveiksmīgākajām kora dziesmām, tādām, piemēram, kā G. Popova «Slava Padomju Armijai» vai A. Novikova un V. Šebalina koriem ar Puškina tekstiem raksturīgs skanīgums, melodiskums, tuvība tautas avotiem.

Tāpat jūtami panākumi gūti attiecībā uz muziku tautas instrumentu ansambļiem. V. Makarova darbi krievu tautas instrumentu orķestrim, S. Rustamova — azerbaidžaņu, J. Švjadas — lietuviešu, M. Zarina — latviešu tautas instrumentu orķestrim, kā arī virkne baltkrievu, uzbeku un moldavu komponistu darbu saviem nacionalajiem ansambļiem jāieskaita padomju muzikalās kulturas aktivā.

Interesi modina lieli programatiski darbi kara orkestriem par Lielā Tēvijas kara temām, piemēram, A. Dzegelenka «Poema par Staļingradas kauju» vai I. Šapošņikova «Donieši pie Staļingradas».

Zināmi panākumi gūti bērnu muzikas novadā, tai skaitā pedagoģiskajā literaturā.

Padomju komponistu rindas papildinās ar talantīgo jaunatni, kas nes sev līdz dzīvu dzimtās tautas dziesmu mākslas izjūtu, melodiskās apdāvinātības īstumu, daiļrades emocionalo pilnasinību. Bez agrāk minētajiem — A. Muravļeva un S. Cincadzes, jāatzīmē Galina Ustvolska, kas sacerējusi lielu vokali simfonisku darbu «Stepana Razina sapnis», operas «Akmens zieds» autoru K. Molčanovu, G. Sinisalo, kas parādījis divas simfonijas daļas, V. Muchatovu un S. Babajevu — par nacionalām temām rakstītu simfonisku svītu autorus un V. Gijenko, kas debitējis ar kvartetu par uzbeku tautas temām.

Socialistiskā realisma māksla ir iedarbīga, tā aktivi iejaucas dzīvē. Tā atspoguļo īstenību viņas revolucionarajā attīstībā. Un tas, ka komponisti cenšas ar muzikas līdzekļiem atspoguļot tautas domas, jūtas un gribu, tas, ka viņu labākie darbi iegūst varenu sabiedrisku skanējumu, parāda mūsu komponistu idejisko un mākslinieciskō izaugsmi, viņu patriotismu, viņu uzticību Lenina-Staļina lietai. Lielum lielais vairums padomju komponistu oratoriju un kantašu veltītas biedram Staļinam, ar kura vārdu padomju tauta saista visu savu dzīvi, cīņu, radošo

Turpinājums 3. lapas pusē

Svešā ēna

K. Simonova luga LPSR Valsts Akademiskajā Dramas teatrī

VIJA ROBEŽNIECE

Chabarovskas procesā, kur tiesāja bijušos Japānas armijas karavīrus, visā pilnībā atklājās Japānas imperialisma drausmīgā seja. Uz apsūdzēto sola atradās medicīnas darbinieki, tās profesijas pārstāvji, kuru uzdevums ir glābt cilvēci no slimību posta. Bet japānu imperialistu kalpi, tā sauktie medicīnas dienesta ģenerali, pulkveži un citi, pielika visas pūles, lai medicīnu izmantotu cilvēku masu slepkavošanai. Savās nāves laboratorijās viņi kala jaunus un jaunus plānus par cilvēku masveida iznīcināšanu. Gadiem ilgi, rūpīgi un slepeni viņi bija gatavojušies bakteriloģiskam karam. Saindēt, iznīcināt, vienalga ko — vai šūpulī gulošu bērnu, vai nespēkā salīkušu sirmgalvi — tāds, lūk, bija viņu nolūks.

Bet japānu imperialistisko mēra žurku noziedzīgie plāni nepiepildījās. Padomju Armija straujā uzbrukumā sagrāva japānu imperialisma galveno militaro spēku — Kvantunas armiju. Padomju karavīrs izglāba cilvēci no bakteriloģiskā kara šausmām.

Bet ne visi drausmīgā nozieguma dalībnieki saņēma pelnīto sodu. Daudzi no viņiem vēl slēpjas aiz savu aizokeana draugu platajām mugurām. Tanī laikā, kad visas pasaules progresivie cilvēki ar gandarījumu uzņēma zinu par taisnīgo sodu bakteriloģiskā kara gatavotājiem un pieprasīja saukt tiesas priekšā arī pārējos noziedzniekus, — Makartura štābs Japānā pasteidzās paziņot, ka viens no galvenajiem vaininiekiem — bijušais ģeneralleitnants Isii «nozudis un viņa atrašanās vieta nav zināma.»

Šodien visiem skaidrs, kādēl amerikaņu agresori mēģina noklusēt Chabarovskas prāvu. Blakus japānu kara noziedzniekiem uz apsūdzēto sola taču jāsēž arī anglu un amerikaņu imperialistiem, kuriem pirksti tāpat aplipuši ar mēra mikrobiem.

Japānu samuraji kādreiz kliedza: «Mēs valdīsim pār pasauli». To pašu tagad dara aizokeana imperialisti. Savā aklajā naidā pret Padomju Savienību un tautas demokratijas valstīm viņi gatavi uz visu. Nospiezdami savu tautu nabadzībā un garīgā tumšībā, viņi nežēlo milzīgas naudas sumas zinātnisko laboratoriju ierīkošanai un atbalstīšanai, kur pētī un gatavo visdrausmīgākos cilvēku iznīcināšanas līdzekļus.

Vairums viņu zinātnieku iet imperialistisko agresoru pavadā, daudzi kļuvuši par izlūkošanas dienesta aģentiem. Tie mēģina nozagt padomju zinātnieku sasniegumus un izmantot tos saviem agresivajiem, necilvēcīgajiem nolūkiem. Bieži vien viņi slēpjas aiz pasaulslavenu zinātnieku maskas. Pašiem to neapzinoties, viņiem palīgā nāk politiski vientieši, kas domā, ka kapitalistiskā pasaule ir labāka, nekā tā patiesībā ir.

Problemas par padomju zinātnieku morali risinājis Konstantins Simonovs savā jaunajā aktualajā lugā «Svešā ēna».

Cīņa pret kosmopolitismu nav vienas dienas kampaņa. Kosmopolitisms ir ierocis imperialistu rokās, un tas mums jāizsit. Šī arī ir Simonova lugas galvenā ideja.

Viens no lugas tēliem, bolševiks Makejevs, kosmopolitismu raksturo tā: «Vai tad klanīšanās Rietumu priekšā nozīmē tikai mīlēt ārzemju ledusskapi vai bikses? Skaidrs, ka ir cilvēki, kuri gatavi sajūsmināties pat par naktspodu, ja tas ražots ārzemēs, bet tas ir vairāk smieklīgi, nekā skumji. Ir cita klanīšanās ārzemnieciskā priekšā, daudz nopietnāka. Tā nozīmē to, ka ļaudis domā, ka tā, mums naidīgā pasaule, ir daudz labāka, nekā tā patiesībā ir.»

Dramaturgs lugā parāda, kādiem nolūkiem tiek izmantoti zinātnes sasniegumi kapitalistiskajās valstīs. Tur viss kalpo tikai vienam mērkim — kā ilgāk nodrošināt satrunējušo kapitalistisko iekārtu, kā zinātnes jaunākos sasniegumus izmantot agresivā karā par pasaules kundzību. Luga saasina padomju cilvēka modrību pret mūsu dzimtenes ienaidniekiem.

Profesors Trubnikovs, zinātnieks ar pasaules vārdu, mikrobioloģiskā instituta direktors, atrodas svarīgu atklājumu priekšā. Instituta kolektivs veicis milzu darbu, un pašreiz notiek visu šo ilggadīgo pūlinu pārbaude. Trubnikova atklājums padarīs nekaitīgu mēra un citu slimību bakteriju iedarbi. Tās nekad vairs nevarēs apdraudēt cilvēku dzīvības.

Lielajam zinātniskajam darbam, ko veicis profesors Trubnikovs, ir divas daļas. Pirmā rada mikrobu lipības pastiprināšanu, bet otra — mikrobu lipības pamazinājumu. Padomju zinātniekus technoloģijas pirmā daļa — mikrobu lipības pastiprināšana, interesē vienīgi par tik, par cik tā ir pakāpe uz galīgo uzdevuma atrisinājumu — mikrobu lipības iznīcināšanu.

Instituta atradumam pievērš uzmanību Amerikas «zinātnieki». Un Trubnikovs — ļiels, bet politiski atpalicis, iedomīgs un slavas kārs cilvēks — nodod agrākajam draugam profesoram Okunevam aizsūtīšanai uz Ameriku sava darba pirmo daļu. Viņš nesaprot, ka amerikanu imperialistu «zinātniekus», cits arī nekas neinteresē. Viņi nemeklē līdzeklus, ar kuriem paglābt cilvēci no slimībām, bet gluži pretēji — meklē līdzeklus, ar kuriem cilvēci iegrūzt briesmīgā un noziedzīgā bakteriloģiskā karā.

Trubnikovs šo pārkāpumu izdara, neapzinādamies tā sekas. Uz to viņu mudina ne tikai izpūstais zinātnes spīdeklis un nodevējs Okunevs, bet arī paša godkārība un iedomība. Viņš domā kā kosmopolits par «vienotu visparcilvēcisku pasaules zinātni». Viņam glaimo amerikaņu uzmanība. Viņam kļuvis vienalga, kādā valodā tā darbu vispirms iespiež. Viņš dreb, vai tikai amerīkaņi šinī svarīgajā atklājumā atzīs viņa prioritati. Trubnikovs nesaprot, ka šis svarīgais atklājums nav viņa viena paša darbs, bet visa instituta kolektiva pašaizliedzīgo pūlinu rezultats. Viņš nedomā arī par to, ka atklājums pieder valstij, kas nodevusi viņa rīcībā pirmklasīgas laboratorijas, devusi līdzekļus un radījusi apstākļus šā darba veikšanai. Trubnikovs domā tikai par sevi, dzīvo kā spogulistabā, kur visur redz tikai pats sevi. Pēc tam, kad noziegums kļuvis zināms instituta kolektivam, bet Trubnikovs noraida katru apvainojumu, viņa māsa Olga Aleksandrovna jautā: «Es nesaprotu, ka tu, būdams jau piecus gadus komunists, negribi un nevari atradināties no tā — «Es!» «Es!» «Es!» Par visu augstāk — «es»!...

Trubnikova noziegumam stājas pretim visi instituta darbinieki. Tie pieprasa technoloģiju atdot atpakaļ institutam. Un Trubnikovs beidzot spiests kolektivam paklausīt. Tagad sākas cīņa par manuskripta atgūšanu, kas beidzas ar Okuneva atmaskošanu un instituta kolektiva uzvaru. Tāds īsumā lugas saturs.

Atbildīgs uzdevums jāveic Alfredam Amtmanim-Briedītim, veidojot profesora Trubnikova tēlu. Viņam jāparāda izcili talantīgs zinātnieks, bet reizē arī sīks patmīlis. Tā ir psicholoģiski dziļa un grūta loma. Amtmanis-Briedītis savu uzdevumu veic ar slavējamu meistarību. Lielais skatuves mākslinieks visā pilnībā atklāj tēla sarežģītā rakstura līnijas. Dziļi iezīmīgs A. Amtmaņa-Briedīša tēlojumā ir moments, kad Trubnikovs atdod instituta atslēgas. Skatītājs jūt viņam līdzi un tic, ka savu vainu profesors Trubnikovs izpratis līdz galam un turpmāk rīkosies tā, kā tas padomju zinātniekam piekļājas.

Trubnikova māsa Olga Aleksandrovna ir instituta zinātniskās daļas vadītāja vietniece, kas sevi visu paklāvusi brāļa ietekmei. Trubnikovs viņu, tāpat kā pārējos instituta darbiniekus, ignorē. Viņa to pacieš tikai tāpēc vien, ka brālis strādā pie tik liela atklājuma. Bet izšķirīgā brīdī viņa atgūst partijas biedra patstāvību un atklāti nostājas pret sava brāļa noziedzīgo rīcību. Antaņa Klints veidotajā Olgas Aļeksandrovnas tēlā brīžiem pavīd nevajadzīga nervozitate un skaļums, kas runā pretī autora nodomiem. Līdz ar to tēls zaudē viengabalainību un mazinās tā iespaids.

Ļoti svarīgu nozīmi lugā iegūst Olgas Aļeksandrovnas vīra inženiera Makejeva tēls. Uzzinot par Trubņikova pārkāpumu, viņš visiem nostājas aktivā, partejiskā poziciiā un pats nem vislielāko daļību, lai izrautu no nodevēju rokām svarīgo atklājumu. Makejevs pirmais izprot lielo nelaimi, kas varētu notikt, ja izgudrojums noklūtu amerikanu rokās. Viņš sirsnīgs, dzīvespriecīgs, humora apdvests cilvēks, bet kļūst ass, nepiekāpīgs un principials visos jautājumos, kas saistīti ar padomju cilvēka morali un mūsu valsts interesēm. Makejevu meistarīgi tēlo Jānis Osis. Katrs viņa vārds aizsniedz klausītāju. Tas šausta un spiež ierauties kaktā vēl pie mums šur tur mītošos trubņikovus.

Lugu lasot, Makejeva monologi var likties vietām auksti un publicistiski. Arī šāds materials Jāņa Oša rokās kļūst dzīvs, kuram skatītājs seko ar neatslābstošu interesi. Ar šo lomu fielais aktieris parāda sevi kā teicamu padomju pozitivā varoņa tēlotāju.

Īpatnēji, bet pareizi savu lomu uztvērusi Olga Lejaskalne. Viņas tēlotā laborante Marija Trofimovna Savatejeva ir ļoti noteikta, darbīga, ar krievu tautas gudrību un labsirdību apveltīta sieviete.

To nevar sacīt par R. Puriņa tēloto Savatejevu. Aktieris veido savu tēlu galvenokārt ārējiem līdzekļiem, bez vajadzīgā pārdzīvojuma. Un tāpēc Puriņa Savatejevs iznācis bāls un neizteiksmīgs.

Trubņikova meitu jauno ārsti Ļenu atveido Vilma Vārna. Vārnas tēlojumā gribētos redzēt dzirkstošāku atgriešanās prieku, kad Ļena pēc vairākiem armijā pavadītiem gadiem pirmo dienu ierodas institutā.

Amerikaņu spiegu profesoru Okuņevu tēlo V. Silenieks. Piekerts nozieguma vietā, vinš izdara pašnāvību. V. Silenieku esam paraduši redzēt vai vienīgi negativu personu lomās. Tā arī šoreiz. Tādēl jo augstu jānovērtē Silenieka izveidotais Okuņeva tēls, kuram aktieris atradis daudz svaigu krāsu.

Lilijai Ērikai dažkārt skanējis cauri nevajadzīgs patoss. Nelielo Okuņeva sievas lomu māksliniece pacēlusi lielā augstumā. Viņa valdzina ar savu izjusto un patieso pārdzīvojumu.

Skatītājam patīkami redzēt K. Sebri pēc ilgāka pārtraukuma atkal pozitīva tēla lomā. Profesors Ivanovs (K. Sebris) ir ārējā izteiksmē skarbs tiešs, atklāts, ar lielu iekšēju siltumu. Aktierim visas šīs īpašības izdevies saliedēt spilgtā viengabalainā tēlā.

Pašam autoram vairākkārt pārmests un var pārmest, ka viņš vienu no lugas galvenajiem varoņiem — partijas sekretaru Rižovu gandrīz vai visu lugas darbības laiku tur ieslodzītu izolatorā. Būtu daudz labāk, ja partijas organizacijas sekretars, kopā ar visu instituta kolektivu, uz skatuves cīnītos pret profesora Trubņikova patvaļām un spiega Okuneva kaitniecisko darbību. Bet autors to nav darījis. Tāpēc jo sevišķi svarīgi būtu nodot Rižova lomu ļoti spējīga aktiera rokās, lai visā lugas gaitā skatītājs justu šī īstā zinātnieka un pašaizliedzīgā bolševika tuvumu un nozīmi. V. Gruzina tēlotais Rižovs ir bezpersoniska figura. Tas nav tas drošais zinātnieks un stingrais partijas darbinieks, kā to iecerējis autors un kā to lugas gaitā raksturo instituta darbinieki. Viņš uznāk uz skatuves kaut kā nepamanīts un tāpat arī pazūd, neatstādams vajadzīgo iespaidu.

Lugas režiju vada Žanis Katlaps. Pēdējā laikā mēs esam iepazinušies ar Katlapu kā režisoru jau vairākās izrādēs: Blaumaņa «Ugunī», Romašova «Varenajā spēkā» un tagad Simonova «Svešajā ēnā». Visās šais lugās Ž. Katlaps kā režisors reljefi parādījis galveno problemu un izveidojis spilgtas, realistiskas, mākslinieciski noskaņotas izrādes. «Svešās ēnas» inscenējums liecina par Katlapa režisora talanta attīstību un pilnbriedumu.

K. Simonova lugas «Svešā ēna» uzvedums veltīts biedra Staļina septindesmitajai dzimšanas dienai. Paldies Dramas teatra kolektivam par politiski aso un mākslinieciski augstvērtīgo izrādi!

5. janvārī Akademiskajā Dramas teatrī notika H. Ibsena dramas «Leļļu nams» («Nora») pirmizrāde. Attēlā: E. Zīle (Helmers), V. Līne (Nora), K. Klētnieks (Ranks). A. Veldres uzņ.

KULTURAS DZĪVE PADOMJU LATVIJĀ

Lasītāju konference kolchozos

Līvānu pilsētas bibliotēka noorganizējusi bibliotekas desmit tuvākās apkārtnes kolchozos, regulari apmāca šo bibliotēku vadītājus, rīko seminarus un pieredzes apmaiņas vakarus. Ar pilsētas bibliotekas darbinieku palīdzību panākts, ka kolchozos notiek lasītāju konferences un kolektiva grāmatu lasīšana. Lasītāju konferencēs kolchoznieki jau iztirzājuši V. Kaverina romanu «Divi kapteiņi» un M. Šolochova romanu «Plēsums». Sākot ar 5. janvari, kolchozu lasītāju konferencēs apspriež A. Sakses romanu «Pret kalnu».

Jauna grāmatnīca

Aizvadītā gada pēdējās dienās Rucavā atvērta Liepājas grāmatnīcas filiale. Tā atvieglo darbu piecām apkārtējām skolām, kurām tagad nepieciešamo mācības līdzekļu iegādei vairs nav jāmēro tālais ceļš uz Liepāju. Par grāmatnīcas atvēršanu pateicīgi arī Rucavas kolchoznieki, kuri rosīgi iegādājas jaunākās grāmatas. Grāmatnīca ik dienas pārdod grāmatas par vairāk nekā 1000 rubļiem.

Pošas 1950. gada dziesmu svētkiem

Centīgi Padomju Latvijas 10 gadu jubilejas dziesmu svētkiem gatavojas Bārtas dziedātāji. 32 dalībnieku lielais koris Mīķeļa Ziemeļa vadībā jau iemācījies piecpadsmit dziesmu svētku repertuara dziesmas.

Kora dalībnieki sākuši laikus rūpēties arī par tautas tērpiem. Krāšņus bārtenieku tautas tērpus jau sagādājuši vairāk nekā puse dziedātāju.

Sienas avīžu skate

Šinīs dienās noslēdzās Latvijas ĻKJS Centralās Komitejas rīkotā kolchozu, padomju saimniecību un MTS sienas avīžu republikaniskā skate, kurā bija iesniegtas 75 sienas avīzes. Labākās sienas avīzes godalgotas.

Jauns kinoteatris

Jauku Jaungada balvu saņēmuši Aizputes darba ļaudis. Atklāts jauns kinoteatris, kurā iekārtota zāle ar 165 skatītāju vietām. Pēc kinoteatra svinīgās atklāšanas apmeklētāji noskatījās padomju mākslas filmu «Lauku skolotāja».

Kulturas nams paplašina darbibu

Bauskas kulturas nams nodibinājis foto pulciņu. Tuvākajās dienās notiks pirmās nodarbības, kurās pulcina dalībniekiem sniegs teoretiskas zināšanas un demonstrēs dažādus fotografēšanas veidus, filmu attīstīšanu, kopēšanu, mācīs rīkoties ar foto piederumiem un ķimikalijām.

Grāmatas kolchoza bibliotekai

Mores septiņgadīgās skolas skolēni nolēmuši vākt grāmatas tuvējā kolchoza «Ziedonis» bibliotekas paplašināšanai. Labo apņemšanos skolēni ātri realizēja. Šinīs dienās kolchoza bibliotēka saņēmusi ap 200 grāmatu.

Socialistiskā sacensiba

Lai jo krietni sagatavotos Padomju Latvijas 10. gadadienai, tukumnieku kulturas un izglītības iestāžu darbinieki stājušies socialistiskajā sacensībā ar jelgavniekiem. Tukuma kulturas un tautas namu, biblioteku, muzeju darbinieki un kolchozu kulturas darba organizatori apņēmušies vairot marksisma-ļeņinisma zināšanas, ierīkot 15 kolchozu klubus, visos kolchozos iekārtot sarkanos stūrīšus un stacionaras bibliotekas, gādāt, lai visi kori rūpīgi iestudētu dziesmu svētku repertuara dziesmas.

Kulturas darba aktivitate Patkulē

Ik svētdienu teicami izremontētajā Patkules tautas namā notiek sarīkojumi, kuros ar mākslinieciskās pašdarbības priekšnesumiem piedalās vai nu kāds no kolchoziem, vai arī tautas nama koris un deju kopa. Viens no izcilākajiem patkuliešu panākumiem kulturas darbā ir A. Brodeles lugas «Skolotāis Straume» iestudējums, ko skatītājiem parādīja Jaungada vakarā. Lugas sagatavošanā piedalījās vietējie skolotāji, iestāžu darbinieki un apkārtējie kolchoznieki.

Mākslinieciskā pašdarbiba Ķemeros

Rosīgā Ķemeru kora panākumi labi pazīstami plašā apkārtnē. Bet tas nav vienīgais mākslinieciskās pašdarbības veids, kas Ķemeros nemitīgi aug un attīstās. Ik ceturtdienu mēģinājumos pulcējas dramatiskā kolektiva dalībnieki, kas režisores Gertmanes vadībā sagatavojuši vairākus viencēlienus un pašlaik beidz A. Griguļa komedijas «Kā Garpēteros vēsturi taisīja» iestudēšanu. Deju kolektivs, kas pagājušajos dziesmu svētkos ieguva otro vietu, šobrīd izaudzis divkārt lielāks un centīgi gatavo dziesmu svētku programas dejas. Deju pulciņš, tāpat kā dramatiskais kolektivs, vairākkārt uzstājies arī ārpus Ķemeriem — Ragaciemā, Mārupē un citur.

Lauku bibliotekas 75 gadu jubileja

Pagājušā gada beigās Raiskuma bibliotekai apritēja 75. darba gads. Visā pastāvēšanas laikā bibliotēka nevar uzrādīt tik spēju grāmatu un lasītāju skaita pieaugumu kā pēdējos 5 padomju varas gados. Jau vairāk nekā 3 gadus bibliotekas darbību vada komjauniete Krūmiņa, kas ir viena no labākajām bibliotekarēm Cēsu rajonā.

Sakarā ar darba jubileju bibliotēka rīkoja plašu mākslinieciskās pašdarbības vakaru, kurā uzveda V. Lāča lugu «Bāka uz salas».

Socialistiska sacensiba starp Rigas un Odesas teatriem

Gatavodamies Padomju Latvijas 10. gadadienai, Operas un baleta teatra kolektivs izstrādājis socialistiskās sacensības noteikumus, kuros paredzēti noteikti termiņi un darbu kārtība turpmākajiem jauniestudējumiem — B. Smetanas operai «Pārdotā līgava», A. Skultes baletam «Lelde», G. Doniceti operai «Dons Paskvals» un A. Liepiņa operai «Pirms Oktobra». Opernieki izsauca uz sacensību Odesas Akademiskā operas un baleta teatra kolektivu un jau saņēmuši atbildi, ka odesieši šo izaicinājumu ar prieku pieņem.

Latvijas PSR Operas un baleta teatra baleta kolektivs stājies pie A. Skultes baleta «Lelde» iestudēšanas, bet operas trupas solisti un koris — pie čechu skaņraža B. Smetanas operas «Pārdotā līgava» muzikalās sagatavošanas, līdztekus veicot G. Doniceti operas «Dons Paskvals» jauniestudējumam nepieciešamos priekšdarbus.

Baletu «Lelde» inscenē jaunais baletmeistars J. Čanga. «Leldes» muzikalā vadība uzticēta diriģentam A. Jansonam. Dekoracijas veido teatra galvenais gleznotājs LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks A. Lapiņš.

«Pārdoto līgavu» inscenēs režisors N. Vasiļjevs, muzikalo pusi iestudēs diriģents R. Glāzups, skatuves ietērpu darinās gleznotājs E. Vārdaunis, kora partijas iestudēs galvenais kormeistars R. Vanags, bet baleta epizodus — baletmeistare M. Hudkovska.

Operas «Dons Paskvals» inscenēšanu veiks režisore V. Volkova, muzikalo pusi iestudēs diriģents E. Tons, kuram tas būs pirmais patstāvīgais operas iestudējums, kormeistars — H. Mednis, gleznotājs — K. Miezītis.

Visus jauninscenējumus sagatavos vairākos solistu sastāvos.

Ceļā uz muzikalās daiļrades uzplaukumu

Turpinājums no 2. lapas puses

darbu. Un kad D. Šostakovičs savā oratorijā «Dziesma par mežiem» cildina padomju cilvēku varonīgo darbu, tad viņš slavina lielā dabas pārveidošanas plāna radītāju biedru Staļinu. Gruzinu komponista Š. Mševelidzes oratorijā «Kaukasioni», kas veltīta fašistisko karapūļu sagrāvei Kaukazā, centralo vietu ieņem tautas slavinājums mīļotajam vadonim un kaujvedim biedram Staļinam.

Par atjaunotni pēckara laikā stāsta V. Sorokina kantate «Zied dārzi». Arī šai sacerējumā labākās lappuses veltītas biedram Staļinam.

Cīņas temai par mieru veltīti tādi darbi kā komponista A. Maņeviča kantate «Par mieru, par demokratiju» un D. Džangirova simfonija — poema «Araksas viņā krastā». Ukrainietis J. Žukovskis kantatē «Slavēta, Tēvzeme», maskavietis V. Dechterevs oratorijā «Krievu zeme», lietuvietis A. Računas oratorijā «Padomju Lietuva», igaunis E. Virks, latvietis J. Medinš, tāpat kā daudzi citi, savos darbos slavina socialisma ideju un mūsu mīlotās Dzimtenes varenības dzīvinošo spēku.

Padomju muzikas nozīmīgie panākumi redzami visiem. Taču nav jāaizmirst, ka vēl ne visi mūsu komponisti nopietni strādā, lai iemiesotu savā daiļradē laikmeta vadošās temas. Nereti parādās mazizteiksmīgi, nesaliedēti, auksta akademiskuma apzīmogoti darbi. Atsevišķos gadījumos vērojami arī formalisma recidivi. Neizstrādāšana līdz galam, steiga bieži vien pazemina pat visumā izdevušos sacerējumu mākslinieciško vērtību. Viss tas uzliek padomju komponistiem pienākumu būt vēl nesaudzīgākiem pret visu, kas vājina mūsu muziku, traucē tās uzplaukumu.

Mūsu zemē radīti visi apstākļi vēl nebijušam muzikalās daiļrades uzplaukumam. Komponistu priekšā atvērtas plašas perspektivas, visas iespējas radīt darbus, kas atspogulo padomju cilvēku varoņtēlus, un iemantot padomju tautas mīlestību un atzinību.

Padomju komponisti atdos visus savus spēkus, visu savu talantu, visas savas zināšanas, lai radītu dziļu, patiesi parteijisku, bolševistisku, lielā staļiniskā laikmeta cienīgu mākslu.

Zaļumos pie Trūverta

Nodaļa romanā

ANDREJS UPĪTS

Puškotas liellaivas no Vecmīlgrāvja atveda pats jautrības komisijas priekšnieks Augusts Dombrovskis ar savu velkonīti «Parat». Biedrības intendants Pūpols divas dienas bij veltīgi izskraidījies, mēģinādams izdabūt atļauju piestāt pie Augsburga stekiem, vismaz pie tiem lejaspus dzelztilta, no kuriem gāja «Dahlen» un «Kekau». Cits neatlika. «Parats» ievilka abas meijām apspraudītās baržas kanala galā pie siļķu brāķa, kur vācu tvaikoņa «First fon Hochenlohe» galā vēl iznāca brīva vieta. Diezin cik ērti te nebij. Andrejsalā tikko vakar novelta vesela kuģa krava siļķu mucu, no tām vējš pūta virsū nejauki prastu smaku. Bulverķis paaugsts, tikai jaunāki vīrieši no tā varēs nokāpt tieši uz laivas malas, citiem būs jānolaižas pa diezgan stāvām, kāpšļiem apsistām dēļu laipām.

Apnēsātā lietus mētelī ar nodzeltējušām kabatu apmalām un nešķiramo papira tīstokli, ar mezglā sasietu rūtainu zīda lakatiņu ap kaklu un ienurcītu platmalīti galvā. Augusts Dombrovskis visu ceļu, vienas divpadsmit verstes nostāvējis uz velkonīša kapteinim blakus, lai gan tiešā lejas vējā Daugava bij stipri viļņota un krietni šūpoja nelielo kuģīti. Kapteinim tāda pati neliela bārdiņa, nošļukušas ūsas un pinkaini uzači kā Mīlgrāvja labdarim. Latviešu biedrības Jautrības komisijas priekšniekam. Bet cepure ar sniegbaltu virsu un milzīgais zelta enkuriš zelta lapu aplocē padarīja viņu izskatā daudz cienīgāku un svarīgāku par paša saimnieku.

«Parata» īpašnieks un tāpat kapteinis bij mazliet sabozušies. Kapteinis tāpēc, ka tūliņ jāatraisās no abām laivām un jābrauc atpakaļ, neaizvedušam biedrības kungus uz Trūverta muižiņu pie Juglas ezera. Augusts Dombrovskis tāpēc, ka runas vīri izbrāķējuši viņa mazo «Paratu» un noīrējuši Zaķusalas Štraucha un Krūminga tikko izremontēto un pārkrāsoto, nākamo nedēļu Jelgavai nododamo «Vikingu», uz kura vismaz divdesmit pasažieriem vietas. «Parats» vēl nebij paspējis lāgā izbraukt no kanala mutes, kad «Vikings» jau izlieca slaidu pusloku no Daugavas vidus un, viļņos grumbainu vagu ardams, strauji tuvojās.

Slaidais gaišzilais kuģītis ar baltām margām un baltiem latiņu soliem patiešām izskatījās daudz svinīgāks kā pelēkais plostu un planku baržu vilcējs mīlgrāvjietis. Bet par to lāga kapteiņa tam nebij, stūres ratam pielikts viens no fabrikas remontstrādniekiem, padzīvojis vīrs ar pliku pasirmu galvu un zilu, biksēm pārlaistu, pagājušā nedēļā droši vien neizmazgātu kreklu. Pats Štrauchs, Latviešu biedrības biedrs, brauca līdzi. Viņam bij paprāvs vēders, kaila galva ar padilušiem matiem un spalvu kušķītis zem apakšlūpas — pavirši pazinēji viņu bieži vien samainīja ar Aleksandra ģimnazijas vācu valodas skolotāju Kārli Mīlenbachu, kas visai Latviešu biedrības labākai daļai par izbrīnu rakstīja kaut ko par latviešu valodu, kur taču nekas nebij rakstāms. Štrauchs šo līdzību ļoti ņēma ļaunā un biedrībā ar uzsvaru grieza muguru Mīlenbacham.

Protams, Dombrovsku puškotā liellaivā viņš redzēja jau pa gabalu. Bet izlikās pamanījis tikai tad, kad abi Mīlgrāvja zāģētavas strādnieki, baržu stūres pametuši, «Vikinga» puikam rīkojot, piejūdza tvaikonīti klāt. Štraucha sejā uzplauka vēlīgs smaids, viņš vispirms palocījās un tikai tad no kuģīša pakaļgala pārkāpa laivā.

— Guten Morgen. Herr Dombrovsky! Guten Morgen.

Dombrovskim baltganās acis paspīda vēl baltākas. Ar savu ēveles un kalta sacietināto plaukstu viņš tā sažņaudza Štraucha maigo roku, ka tam smaids ar reizi apdzisa.

— Sveiki, Štraucha kungs. Sveiki.

Kuģu kalējs bažīgi paverās krastā. Nerodas vēl neviens. Un viņam te jāpaliek ar šo lāci, ar šo mužiku, kas taču kaut cik prata arī vāciski, bet ietiepīgi nerunāja. Bez stūrētājiem strādniekiem katrā laivā kārtības labad bij vēl pa vienam Dombrovska brāķerim. Druknais, plecīgais, zemnieciskais Kviesis stāvēja tajā otrajā un tā noņēmies skatījās uz viņējo pusi, it kā viņam uzdots saskaitīt, cik īsti siļķu mucu tur savelts vienā rindā. Bet izveicīgs, lokans piesteidzās Fišbergs, aicināja piesēst uz gludi noēvelētā sola, papriecājās par jauko laiku izbraukumam, vērsa fabrikanta uzmanību uz to, ka bērzu meijas labi smaržo. It kā izlabodams sava maizes tēva netaktību, čivināja veiklā vācu valodā, gan pašļupstēdams. Šļupstēja Fišbergs tāpēc, ka augšā viņam trūka četru priekšzobu — lai apslēptu robu, bij iemanījies nemaz nepakustināt cieši novietoto virslūpu. Smaidot tikai nolaida lejup apakšējo, tā kļuva gan redzama baltā lejas rinda, bet katru reizi likās, ka viņš taisītos nožāvoties. Abiem ar Kviesi viņiem kreisajā pusē kārtībnieku nozīme, bāla lenta ar divām astēm un biedrības iniciaļiem, latiņu RLB rozetē.

Štrauchs tikai ar vienu ausi klausījās Dombrovska koku brāķerī. Sēsties viņš nesēdās, un tam arī vairs neiznāca laika — krastā sāka ierasties zaļumnieki. Tā kā «Hochenlohi» arī svētdienā turpināja izkraut, ceļš, laikam, aizņemts, ormaņiem jāapstājas kaut kur aiz kuģa nolaistām laipām un stīpotu kastu grēdām, kungi un dāmas ar koferīšiem, somiņām un saulsargiem, pelerīnus un havelokus elkoņiem pārmetuši, nāca līkumodami un palēkdamies pār izkaisītiem ogļu gabaliem, mucu dibeniem, vecām stīpām un tamlīdzīgu nesvētdienīgu lauzu. Dāmas un jaunkundzītes kāpņu galā pie puškotās laivas bažīgi aplūkoja savas baltās un zilās kurpes, kurām papēži jau tagad bija dabūjuši stipri ciest. Vācu kuģa pakaļgalā sastājuši dīkdieni matroži ņirgājās, laivās rāpoties noskatīdamies.

Fišbergs bij sācis čakli palīdzēt dāmām kārtīgi tikt lejā pa kāpnēm. Bet kad ieradās četri studenti, divi letoņi un divi seloņi arī ar kārtībnieku nozīmēm, viņu aizvāca, palīdzēt tiem, kas pa slīpu planku rāpās pāri otrā laivā. Paši tie galanti tvēra lejā kāpējas zem elkoņa un apsēdināja solos, bet atkāpdamies nolocījās un pavēcināja cepurītes. Tās jauki puškoja šo daudzkrāsaino uzvalku drūzmu, kas pamazām pildīja abas laivas, arī paši tie, pilnīgi skaidrā prātā, bij par rotu šai Rīgas latviešu labākai sabiedrībai.

Aizelsies atsteidzās intendants Pūpols ar savu meitu. Neliela auguma, bet labi uzturēts, uzslietām melnām ūsiņām un smalki uzģērbies, ar lielu baltu krūtažu un dzeltenu rozi pogcaurumā. Kreisajā pusē viņam tāpat bālā lenta, tikai ar divām rozetēm vien uz otras, tas tāpēc, ka viņš bij zaļumu virskārtībnieks un vispār visa izrīkojuma vadītājs. Viņa meita nebij vis Pūpols, bet Dora Vuškalne, tāpēc ka intendanta pameita, Vuškalna atraitnes, tagadējās Pūpola sievas meita. Pusgalvu garāka un it kā pāra gadu vecāka par patēvu, melnīgsnēja, paplatiem žokļiem, bet tumši samtainām, melancholiski sentimentalām acīm. Šīs acis atvilga jaukā smaidā, kad selonis ar baltu pūku uz virslūpas piedūra pirkstus elkonim, līdz kuram gluži nesniedzās acoti adītais triko cimds, it kā arī viņai palīdzētu nokāpt. Dora negribēja iet nekur tālāk, piesēda tepat līdzās laipām. Samtainās acis kā ēnas slīdēja līdzi studentiem, kad tie, nolocīdamies, atkal atstiepdamies un cepures pavēcinādami, čakli pildīja savu pienākumu.

Viņā malā iepretim divas dāmas ar platām spalvotām cepurēm, viena pelēkā, otra zilpelēkā kleitā, saskatījās, sabāza galvas tuvāk un sačukstējās vāciski.

— Bet tad ir gan nekautrīgs radījums tā Vuškalne, — zilpelēkā čukstēja. — Es nesaprotu, kāpēc Grosvalds neaizliedz tam Pūpolam viņu visur vazāt līdzi.

— Ak nu, mīļā! — pelēkā atsaucās. — Pūpoliene taču vīru nekur nelaiž vienu. Greizsirdīga kā tāds pūķis.

— Jā? Bet kāpēc tad neiet pati?

— Tā? Bet vai tad to var kur rādīt? Daugavmalas tirdzenieces meita, un pati tāda. Vezuma fūrmanis, ne pieklājīga sieva. Un pats Pūpols tik anštendīgs cilvēks. Kur viņam acis bijušas, kur prāts!

Zilpelēkā atliecās nost un nicīgi paraustīja plecus.

— Es nezinu. Es viņu nepazīstu. Es viņu neesmu redzējusi.

Pūpols uzbudināts grozījās krastā.

— Und die Musikanten sind noch nicht da! Wo bleibt doch dieser Buchart?

Bucharta un muzikantu vietā krastmalā iznira cita, trokšņaina kompanija. Četri seloņi un piektais ar vienkāršu melnu cepurīti stiepa divus, acīm redzami smagi piekrautus čemodanus. Zaļumu vietā pie Trūverta muižiņas bufete būs priekšā. Celma un Bēma četras ores jau no rīta aizveda turp visu vajadzīgo. Suvorova viesnīcas Lindbergs, kas to kroģešanu nosolījis, pats uz vezuma aizbrauca līdzi, personīgi vadīt iekārtošanos. Bet tās divas stundas ceļā taču nevarēja sēdēt sausā — kas tas būtu par braucienu zaļumos? Pūpolu vienkārši atbīdīja nost no kāpņu gala. Šiem te nekāda pieturētāja un palīga nevajadzēja, paši vēl diezgan stingri turējās kājās. Mazais ar melno cepurīti gan bij mazliet aizmiglotām acīm, pat patenteroja, no laipas laivas dibenā nolēkdams. Tie novietojās uz dēļu grīdas zem stūres bomja un tūliņ sāka dairīties ap savu atnesto, skaļi čalodami un mētādamies jokiem un asprātībām — kur studenti, tur tūliņ vajadzēja rasties arī jautrībai. Dāmas vēlīgi noraudzījās zaļajā jaunatnē, jaunkundzes sakārtoja kleitas pār ceļiem un lūpas tā, kā tas pienācās. Mazais ar melno cepurīti neapsēdās kā tie četri uz dēļa, kājas pret laivas tukti lejā atspēruši, bet gorījās tiem priekšā, ar varu nopūlēdamies noturēties līdzi tonī un stilā. Bet tad kāds karsts elpas pūtiens pakausī vai cits kas piespieda viņu apgriezties.

— Vai tu valdīsies, plēgurs tāds! — Augusts Dombrovskis savilktām dūrēm bij uz priekšu saliecies, it kā taisīdamies iezvelt, acis niknas kā tīram vanagam.

To viņš tikai nošņāca, bet puslaivas dzirdēja tomēr. Tuvākie izlikās cita kā aizņemti, Mīlgrāvja labdaris pelnīja respektu no katra, kam viņa ģimenes apstākļi kaut cik zināmi. Piedzērušais jauneklītis nobijās un nošļuka rindā pie tiem citiem. Tas bij Dombrovska dēls Adžus. No ģimnazijas septītās klases pagājušā rudenī izslēgts, viņš darbdienās niķa tēva fabrikas kantorī, bet svētdienās, korporeļa erzaccepurīti uzlicies, klaiņoja pa Sarkandaugavas kaktu ballītēm, retām reizēm piedzīvodams arī tādu laimi, ka varēja padižoties īstu studentu kompanijā.

Patlaban advokats Apinis, zem rokas paņēmis, vadīja pa kāpnēm lejā savu sievu. Kailu galvu, caur aizsvīdušām brillēm lāgā nesaredzēdams, vairāk turējās pats, kā turēja viņu. Lejā viņš ar otro roku tūliņ sāka meklēties mutautiņu, ko noslaucīt norasojušo pieri. Niņa strupi izraisījās un gāja uz laivas priekšgalu, pazīstamu nemeklēdamās, sabozusies, nicīgi uzmestu degunu — varbūt, tas arī tāpēc jāceļ augstu, ka pensneja neturējās stipri un varēja nolēkt nost. Apsēdusies šaurā spraugā starp divām korpulentām, sēdēja stīva kā žagars. Savā zilajā, ar melnu, spīdīgu siksnu apjostā kleitā un apcirptajiem matiem zem gludās salmu cepures viņa tiešām bij pavisam neizskatīga šajā labākajā sabiedrībā, kur laistījās zelta pulksteņķēdes un aproces ar piekariņiem, bet architekta Krūzkopa kundzei cepuradatas pogā un piecu gredzenu acis zalgoja briljanti. Apiņa Niņa labi redzēja tos greizos skatienus un samiegtās lūpas, izstiepās vēl taisnāka. Mietpilsoni! Zosis! Noperējušās vistas! Daža ar visu cālēnu izlīdusi no aizgalda reiz pa gadu izvēdināties. Lūk, kā tā pati Krūzkopiene aizvirzīja tuklo plecu savai knipai priekšā, lai neskatās tajā pārspīlētā zilzeķē, kura, varbūt, tīšām un kaitinādama atnākusi līdzi tam lāga vīram, tam Apinim.

Beidzot bij klāt arī Dinamindes garnizona orķestris, divpadsmit vīri ar kapelmeisteru Buchartu. Pagalam noskaities, Pūpols pasviedās pretī. Krieviski viņš tikai dažus vārdus aptuveni zināja, tāpēc murkšēja kaut ko, bet toties niknāk žestikulēja, galvu traģiski kratīdams un ar rokām izrādīdams, ka laivām sen jau vajadzēja būt tālu prom, tur pa Daugavu lejup. Izrāva pulksteni, piebāzis kapelmeistaram pie deguna, dūra ar pirkstu ciparu plaksnē. Bucharts gan bij Kurzemes saimniekdēls, latviski pats vēl nesen runājis Latviešu biedrībā, bet ar kara mundierā tērptu vīru Pūpols mātes valodā neuzdrošinājās. Muzikanti nosvīduši un nokusuši, kapelmeistars īsti pikts. Savicināja kaula takts nūjiņu, ko kā ieroci nesa līdzi, tā ka intendantam drošības labad jāatkāpjas sānus.

— Kas te īsti bij par kārtību! — Bucharts kliedza. — Jau pirms stundas viņi no Bolderājas atbraukuši ar Augsburga kuģīti, izmeklējušies pie Doles stekiem kā norunāts, visu Daugavmalu pārmeklējuši, klarnetistam vajadzējis skriet uz Paulučī ielu biedrībā uzzināt, kur tad galu galā atrodams tvaikonītis ar laivām. Vai viņam tie zaldāti atvesti manevros, kad neēdušiem nedzērušiem līdz pusdienai visa Rīga jāizmaļ cauri.

Iejaucās Augusts Dombrovskis, kas pats biedrības uzdevumā bij nolīdzis muziku. Nomierināja dusmīgo kapelmeistaru un norīkoja orķestri uz tvaikoņa, kur arī jau uzspraustas dažas meijas. Kāpņu galā parādījās koku fabrikante Katrīna Dombrovska. Liela un lāčīga, ar platu, sarkani nodegušu seju, vīriešu salmenīcu galvā, garā baltā mētelī, baltām zeķēm un baltām kurpēm resnajās kājās, viņa elsodama kāpa pa laipām lejā. Ar prāvu ādas somu atgaiņāja studentus, kas visi četri traucās pieturēt un palīdzēt. Lejā uzbruka jautrības komisijas priekšniekam.

— Vai tu nevarēji piebraukt Pārdaugavā aiz AB dambja vai, vislabāk, Zunda grāvī — tur pa baļķiem vieglāk būtu klāt tikt, kā še pār tām ogļu un mēslu kaudzēm! Te jau tikai ar ūdenszābakiem var izbrist cauri.

Viņa parāva garos brunčus pāri potītēm, aplūkoja sabristās kurpes un nogrozīja galvu.

— Pusstops bencīna atkal, kamēr dabūs tīras.

Augusts Dombrovskis sirdīgi nošņācās un pagriezās prom. Ar radinieci viņam attiecības nekad nebij labas, no tās arī še, publiskā vietā, varēja dabūt dzirdēt vēl ko sīvāku.

Katrīna aplūkojās. Visi soli dāmu aizņemti, vīrieši stāvus pieblīvējuši abu laivu vidu. Tad pamanīja Mīlgrāvja Adžu uz stūres tilta malas un devās turp, ar stingru roku stāvētājus no ceļa atbīdīdama. Pavirzīja nostāk seloni ar alus pudeli vienā un glāzi otrā rokā un nosēdās tāpat kā tie. Adžus bij piecēlies paklanīties, tagad atpakaļ novietojies, mēģināja noturēties taisni un arī acis noturēt platas.

Katrīna ar elkoni iebuksnīja tam sānos.

— No paša rīta jau pilnā, — viņa pateica savā neskaļajā, bet tālu dzirdamā vīrieša balsī. — Ko tad tu darīsi līdz vakaram? Zaļumos braucējs! Labāk aplūkojies tepat kādu soļu pakrēslī zem liepas un izgulējies. Rītu kantorī no vecā plauka atkal droša.

Adžum gurdenās acis drebulīgi samirkšinājās, droši vien, atceroties citus tādus nelabus rītus. Bet tad Katrīna atvērsās no viņa. Turpat malā apsēdusies alusbodnieka Vīksnas kundze ar savu Vilhelmīni. Vīkšņu krogs Maskavas priekšpilsētā atradās turpat Dombrovskas kokzāģētavas pievārtē, tajā fabrikas strādnieki parasti atstāja savas peļņas lielāko tiesu. Katrīna šos Vīksnas gan tieši neienīda — bez tādiem arī Rīgā dzīvot nevarēja, sava iztika katram jāpelna, kā nu kurais to iesācis. Bez tam krogs bij diezgan plašs, ar trim istabām, diviem biljardiem un lielu virtuvi, alusbodniece centās ieskaitīties labākajās aprindās, dzīvoja turpat piecās dārgi iekārtotās istabās — katru gadu fabrikā nopirka ap piecdesmit asīm šāļu malkas un divdesmit maisu zāģu skaidu kroga izkaisīšanai. Nē — ienīst šos Vīksnas Katrīnai nebij iemesla, bet ieredzēt viņa tos arī īsti nevarēja. It sevišķi pašu šo kundzi.

Tagad pat — sēdēja kā nezin kāda lielmāte zilā zīda kleitā, kājas ar brokata kurpēm apbrīnošanai izstiepusi, kreiso roku ar briljantiem uz ceļgala plati noguldījusi, zilo, mežģīnēm apšūto saulsargu tā uzslējusi, lai neviens saulesstars neķertu brango balto seju. Kā nozīdīta, kā pienā mazgāta. No kurienes strādniekiem tā nauda nāca, ar ko šo mazgāt? No fabrikas kantora tā nāca, tikai no tā.

Kamēr Katrīna tā piemiegtām acīm blenza iesāņus, Vīksnas mamma neko, sēdēja nogaidīdama. Bet kad tā pagrieza galvu taisni pretī, palēcās un, savilkusi lūpas saldā smaidā, divreiz pamāja ar galvu. Vilhelmīne piecēlās un pakniksēja tā, it kā viņai nebijis septiņpadsmit, bet septiņi gadi un īss svārciņš. Izskatījās tik bāla un trausla, kā kad nebūtu augusi tajās piecās istabās, bet tēva alus pagrabā. Apaļās zilās acis likās izspiedušās — Katrīnai Dombrovskai tas šķita aizdomīgi. Viņa pamāja ar resnu strupu pirkstu.

— Minni, panāc šurp!

Vilhelmīne izmisusi paskatījās mammā, bet tā tikai piedūra ar elkoni sānos. Skuķe tuvojās vilcinādamās, neko labu neparedzedama. Katrīna pasniedzās, aiz rokas pievilka tuvāk, lai nebūtu jāceļas kājās. Pataustīja sānos zem baltās blūzes un zaļās, jostai apsietās lentas ar galiem pāri ceļiem. Apgrieza un paraudzīja uz muguras arī. Pastūma meitu prom, bet ar visu krūti pavērsās pret māti.

— Jā, tā tas ir, — viņa teica, bezgala īgni noskatīdamās Vīksnas mammā. — Tāpēc es skatos, ka meiteņam acis kā pogas no pieres laukā. Vai tev, Dore, prāts arī ir? Sastīpojuši — taisni nostīpojuši!

Smalki sēdēt Vīksnas kundze prata. Bet kur viņa lai būtu iemācījusies smalki sarunāties, kad varēja tikai lasīt un kaut ko kaut kā uzrakstīt — no astotā gada stāvējusi mātei pretī pie baļļas un tad līdz savam divdesmit sestajam ar pašas mazgātās veļas grozu kāpelējusi pa kungu sētas kāpnēm? Viņa tumši sasarka un galīgi apjukusi mēģināja taisnoties.

— Viņš, lielmāt, nemaz nav — —

Tagad Katrīna pati gandrīz pietvīka. Kāja ar balto kurpi gribēja piespert laivas grīdai, bet trāpīja pašas nomesto ādas somu.

— Kas es tev esmu par lielmāti! Domā, es nezinu — visa forštate mani sauc par veco Katrīnu.

Vīksnas mamma bij kļuvusi vēl tumšāka.

— Viņš nemaz nav tā savilkts, tikai tas fišbeins tagad ir šausmīgi biezs — ticiet vai neticiet — puspirksta biezs. Gandrīz nemaz viņš nelokās . . . — Un manīdama, ka kaimiņienes ceļ plaukstas pie mutes un daža pat nosprauslojas, izmisusi trauca tālāk, lai vecā Katrīna nepagūtu iegrūst viņu vēl lielākā postā. — Pie Krona labāku nemaz nevar dabūt. Es viņam saku: tas takš nav fišbeins, tīrais koks tas ir. Tā ir pirmā zorte, viņš saka, tikai pāra reizes — un tad viņš locīsies kā federe — —

No tālākās ķibeles viņu paglāba tas pats Dombrovska Adžus: izlietodams situaciju un aiz muguras Katrīnai sniegdamies pēc alus glāzes, uzgrūdās un satrauca to atpakaļ. Zvērinātā advokata Reinfelda kundze demonstratīvi piecēlās, pabīdīja savu vīru alusbodniecei blakus un pati novietojās aiz tā. Katrīna sapurināja radinieku.

— Es teicu — uz sola zem liepas! Tā tu tiešām ielodzīsies pār malu Daugavā. Un kā tev tā šlipse stāv? Kaunējies jel no jaunām meitām!

Parāva tam šlipsi taisnāk, tad draudīgi griezās uz otru pusi, kur tie četri gan bij aprāvušies klusāki, neko labu necerēdami no šādas kaimiņienes. Ar jokiem un āzēšanos vecajai Katrīnai lai nemēģina, viņa varēja atcirst tādu, ka pašam tam lielākajam bramanim ausis aizsvilsies. Nelabais grūda to Dombrovska plencī šorīt piepīties klāt. Tāds viņš jau no sākuma, pa nakti Mīlgrāvī nemaz nebij bijis, tepat pa Rīgu nodauzījies. Bet ei to ieskaidro Katrīnai.

Klibais Miķelsons klusām pārvietojies viņai blakus, tam vairāk piedzīvojumu un izskats arī spodrāks. Ar pielietu alus glāzi rokā gaidīja, kad tā pagriezīsies pavisam.

Katrīna pagriezās. Bez tādās reizēs parastās ērmošanās un locīšanās, Miķelsons vienkārši sniedza tai glāzi, piebilzdams, ka šādā aizvējā tveicē un tik tuvu siļķēm malciņš alus taču pats lūdzas. Katrīnas nelaipnās acis gan vēstīja ko citu, nevis tīku pēc tā malciņa. Studentiem par laimi, viņa pamanīja, ka Augusts Dombrovskis, īgni un neatlaidīgi vērodams, no laipu gala skatās šurp. Tas ērms tagad turējās par nāvīgu alkohola ienaidnieku, Mīlgrāvī taisījās sātības biedrību dibināt, nesen padzinis no fabrikas labāko planku nesēju tāpēc, ka tas pa svētdienām dzēra un pirmdienā švunkā Mangaļu skrīvera Kēzes kundzi bij nolamājis par kārklu vāciešu ķēzu. Bet agrāk, kad par enkurnieku strādāja, cik reižu pats Ķengaragā no laivas rāpus rāpoja uz to sava tēva butku. Katrīna ciest nevarēja šo lielo labdari. Par spīti, ar slaidu vēcienu satvēra pasniegto glāzi un dzēra ilgi, izaicinoši pretim skatīdamās, līdz kamēr tas neizturēja, pagrieza muguru un nospļāvās.

Studenti atplauka — tagad viņi visam braucienam nodrošināti. Garais fuksis pielēca klāt, ieliet otru, bet Katrīna pakratīja galvu un iegrūda glāzi tam pašam saujā. Laivās stāvētāji pēkšņi sakustējās, uz abiem galiem sablīvēdamies, lai vidū pašķirtos sprauga. Trīs karogneši ar bārkstainām lentām pār vēderiem nesa pa laipām lejā zaļo biedrības svētumu. Aiz viņiem soļoja biedrības priekšnieks Frīdrichs Grosvalds — kā allaž slaids, elegants, cēls un svinīgs, bez vismazākās smaida pazīmes ap cieši sakniebtām lūpām. Galvā viņam salmu cepure ar gludu dibenu, mugurā iedzeltens bumbuļains čisunča zīda svārciņš, kājās taisni ielocītas baltas flaneļa bikses un baltas kurpes. Abās laivās vicināja mutautiņus un cepures, Grosvalds, ar trim balti cimdotiem pirkstiem aiz maliņas satvēris, pacēla savējo. Bet tā kā viņš nebij radis skatīties zemāk par cilvēku galvām, taisni tajā acumirklī kāja aizķērās aiz laivas tukts un viņš, varbūt, pat pakluptu, ja abi letoņi nebijuši klāt un nesatvertu savu goda filistru. Tā viņi to tad, zem padusēm pieturēdami, aizvadīja pār laivas malu karogam pakaļ uz «Vikinga». Bucharts bij uzlēcis kājās un kā negudrs ar takts nūjiņu skaldīja gaisu. Tikai puse muzikantu paguva paķert instrumentus. Maršs neiznāca necik iespaidīgs, vācieši uz «Hochenloha» smējās platām mutēm, Grosvalds nosēdās redzami neapmierināts.

«Vikings» gari nosvilpās — svilpe viņam bij tiešām varena. Štrauchs stāvēja kapteinim blakus pie rata un svilpa pats — slaidi un izlocīdams, kā jau īsts meistars. Izbrauca Daugavā, laukā no eļļas varavīkšņaini plankumainās kanaļa mutes un no tās nepanesamās siļķu smakas. Vējš manāmi stājās. Daugava palika līdzenāka, paredzama jauka, brīnišķa diena. Nemaz nešūpodamās, smagās laivas slīda viena aiz otras. Slaidā kārtī tvaikonīša pakaļgalā plīkšēdams, plīvojās trīskrāsainais valsts karogs. Taisni zem tā, apakšā, paslējies biedrības zaļais, vaļīgi sakļauts, lai nepludurējas un neapirauc zelta bārkstis pret kuģa margām. Kātu viens turēja starp ceļgaliem cieši iemiegtu, tie divi pieturēja katrs no savas puses, plato lenšu gali kā zaļi priekšauti nokarājās pār ceļiem. No runasvīriem bez Augusta Dombrovska vairāk nebij neviena — daži tikai labāka izskata pēc atsūtījuši savas ģimenes līdzi jauniešiem un tiem prastākajiem biedriem, kuriem tāds zaļumu brauciens galvenā kārtā domāts. Jauktais koris sasēdis tvaikoņa priekšējā galā, tikai diriģents Ozols novietojies starp labākajām familijām Grosvalda tuvumā. Turpat mīņājās Vecrumba, arī ar kārtībnieka nozīmi, gandrīz nemaz acu nenovērsdams no priekšnieka un uzmanīdams, vai tam nerasies kāda vēlēšanās vai rīkojums. Ar sievas attāla radinieka advokata Einberga protekciju Latviešu biedrības biedros iekļuvis, viņš sajutās gaužām aplaimots lielo vīru tuvumā un bij tas dedzīgākais aģitators visā Pārdaugavā, kad tuvojās pilnā sapulce ar runasvīru vēlēšanām un vajadzēja parūpēties, lai visādi godkārīgi vīreļi un dienlapisti nesašķeļ priekšniecības sastādīto listi un neizjauc vienprātību biedrībā. Vecrumbam Vecajā Jelgavas šosejā bij sava mājiņa ar dārziņu, piecām ābelēm un divpadsmit jāņogu krūmiem, tāpēc viņš pamatoti skaitīja sevi pie namsaimniekiem un cieši turējās klāt lielās Rīgas mājīpašniekiem. Galvā viņam gluži jauna melna platmale, mugurā tikai mazliet ienurcīts melns uzvalks, garās bikses izdevīgi aizklāja smagos neviksētamos šņorzābakus ar biezām zolēm. Torņkalna pasažieru stacijas trēģerim, seja ar strupajām pasirmām ūsām viņam balta kā kungam, lielās sarkanās rokas ar virves izbraucītām delnām viņš veikli turēja aiz muguras noslēptas.

(Turpinājums nākamajā numurā)

Domāsim par savu valodu

VALDIS GRĒVIŅŠ

Ne rakstniekam, ne tulkotājam, ne kritikim, ne visai plašajai lasītāju saimei nevar būt vienaldzīgs jautājums par valodu, par to daiļo un augstvērtīgo nacionalo formu, kurā ieplūst mūsdienu bagātais socialistiskais saturs. Tas nevar būt vienaldzīgs sevišķi tāpēc, ka mēs dzīvojam laikmetā, kad visas daudzās Padomju Savienības tautas Lielās Oktobra socialistiskās revolucijas rezultātā guvušas iespēju visplašākos apmēros izkopt savas nacionalās īpatnības un savu nacionalo kulturu, kuras neatņemama sastāvdaļa ir valoda un valodniecība. Vēl vairāk: daudzas agrāk apspiestās, carisma verdzinātās tautas tikai pēc Lielā Oktobra ieguva savu alfabetu, savu rakstu mākslu, savu tiesību uz daiļradi. Un ja šīs tautas tagad tulko Puškinu, vienu no vislielākajiem vārda mākslas meistariem pasaulē, kā lai mēs, vērojot šo brīnišķīgo augšupeju no galīga analfabetisma uz pašiem mākslas kalngaliem, nedomātu par savu valodu, par mūsu dainu un Raiņa valodu?

Valodas jautājumi un valodniecības problemas Padomju Savienībā nav kabineta zinātnieku piederums, jo nav vairs kabineta zinātnieku tādā nozīmē, kā to saprata agrāk un saprot vēl tagad kapitalistiskajā pasaulē. Padomju zinātne, tāpat kā māksla un literatura, kalpo tautai un tikai tautai, savu dziļāko ieroslmi tā smeļ no tautas dziļēm un atdod tautai atpakaļ. Par padomju valodniecību šodien visplašākajā apjomā interesējas mūsu prese un sabiedrība, valodas problemas jo akutas kļuvušas pēc partijas vēsturiskajiem lēmumiem literaturas jautājumos, pēc diskusijas par bioloģiju un Mendeļa-Morgana-Veismaņa idealistiskās mācības sagrāves. Pagājušā gada 25 augustā, 14. septembrī, 11. novembrī partijas centralorgānā «Pravda» cits pēc cita parādījās raksti par valodas jautājumiem, tie nenozūd arī no partijas vadošā ideoloģiskā laikraksta «Kultura i Žizņ» slejām, par tiem daudz raksta Maskavas «Literaturnaja Gazeta». Un šie jautājumi pelna, ka par tiem runā.

Saskaņā ar Ļeņina-Staļina mācību nacionalais jautājums un jautājums par nacionalajām valodām socialisma uzvaras laikmetā ir proletariata diktaturas un socialisma izveidošanas jautājuma sastāvdaļa. Tiešais uzdevums šai laikmetā ir likvidēt nacionalo valodu nevienlīdzību tiesībās, atdzīvināt un attīstīt literarās valodas uz plašiem tautiskiem pamatiem, sakarā ar socialistisko naciju nodibināšanos būtiski pārveidot nacionalās valodas socialisma garā un veikt to visu ar lielās krievu valodas palīdzību. Tas arī visus trīsdesmit divus gadus notiek Padomju Savienībā.

«Tautas miljonu masas var gūt panākumus savas kulturas dzīves, savas politiskās un saimnieciskās dzīves attīstībā tikai dzimtajā, nacionalajā valodā», — saka biedrs Staļins. Un kādā citā vietā: «Proletariata diktaturas un socialisma celtniecības laikmets Padomju Savienībā ir saturā socialistisku un formā nacionalu kulturu uzplaukuma laikmets, jo pašas nacijas padomju iekārtā ir nevis parastās mūsdienu nacijas, bet socialistiskas nacijas, tāpat kā viņu nacionalās kulturas pēc satura ir nevis parastās buržuaziskās kulturas, bet socialistiskas kulturas.»

Uz šiem Staļina atzinumiem, uz visa tā, ko par valodu sacījuši Markss, Engelss, Ļeņins un Staļins, balstījies izcilais padomju valodnieks N. Marrs, radīdams padomju valodniecības teoriju, kas ir diametrali pretēja buržuaziskās lingvistikas reakcionari idealistiskajām koncepcijām. Marrs pirmais nostādījis valodniecību uz vēsturiskā un dialektiskā materialisma pamatiem, pierādījis, ka forma un saturs — valoda un domāšana, valoda un apziņa — atrodas dialektiskā vienībā. Vārda un teikuma gramatisko formu piestrāvo socials saturs. Marra vislielais nopelns ir tas, ka viņš darījis galu formalismam valodas pētniecībā, ka viņš cieši saistījis valodas vēsturi ar materialās kulturas vēsturi, ar cilvēka darba vēsturi. Nostiprināt šo Marra mācību, vispusīgi attīstīt to tālāk, neļaut noklīst no tās ideoloģiskos džunļļos — tā pašlaik ir partijas un padomju sabiedrības neatlaidīga prasība.

Mēs esam vēl samērā nesen iekļāvušies padomju tautu saimē, mēs drudžaini apgūstam to lielo socialistiskās kulturas mantojumu, kāds uzkrājies Padomju Savienībā trīsdesmit divos socialisma celtniecības gados. Mums rodas jauni vārdi un jēdzieni, mēs rakstām un tulkojam saturā un formā jaunu literaturu, radām jaunus terminus visās zinātnes un mākslas nozarēs — kāda milziga nozīme visā šai jaunrades darbā ir valodai, precizai izteiksmei, zinātniskam un mākslinieciskam vārdam!

Taču pārāk maz mēs vēl domājam par savu bagāto un krāšņo valodu, pārāk maz interesējamies par Marra mācību, pārāk mazas prasības uzstādām saviem rakstniekiem un tulkotājiem. Daudz vairāk priekš gadiem divdesmit prasīja Gorkijs: «Lai literārs darbs izpelnītos mākslas darba nosaukumu, tam jāpiešķir pilnīga forma, — viņš teica. — Šādu formu stāstam un romanam dod vienkārša, preciza, skaidra un taupīga valoda.» Kādā citā vietā: «Literaturas pamatmaterials ir vārds, kas piešķir veidu visiem mūsu iespaidiem, jūtām, domām. Literatura ir plastiskas tēlošanas māksla ar vārda līdzekļiem. Klasiķi mūs māca, ka, ja vienkāršāks, skaidrāks, noteiktāks ir vārdā ietvertais jēdziens un tēls, jo spēcīgāks, pārliecinošāks un paliekamāks tā tālejošais iespaids par dabu, cilvēku vai cilvēku raksturu un viņu attieksmēm». Un vēl: «Cīņa par valodas tīrību, saturu noteiktību un asumu ir cīņa par kulturas ieroci. Jo asāks šis ierocis, jo precīzāk tas vērsts — jo vairāk tas uzvar.»

Šie citati, sevišķi nemeklējot, izrakstīti no Gorkija grāmatas «Par literaturu». Un tādus var izrakstīt vēl desmitiem. Patiesībā visa šī grāmata ir viens vienīgs sauciens pēc meistarības, pēc mākslinieciskuma, pēc satura un formas vienības. Lielu idejisku saturu ir nozīmīgums ietilpināt bālā, mazvērtīgā formā. Par savu vārda mākslu diendienā jādomā ikvienam rakstniekam, ikvienam tulkotājam, un tas nav nekāds tulkotājs, kas atkal un atkal nepārskata savu darbu, lai atrastu labāku vārdu, noteiktāku izteiksmi, spilgtāku un autora stilam tuvāku izteicienu.

Gorkijs māca, ka taisni sīkām kļūdām ir liela nozīme, jo tās sagroza mākslas patiesību. Vispār ir ārkārtīgi grūti atrast īstos vārdus, saka Gorkijs, un novietot tā, lai ar nedaudziem būtu pateikts daudz, «lai vārdiem nebūtu kur izplesties, bet domām būtu plašums», lai vārdi sniegtu dzīvu gleznu, lai raksturotu tēla galveno īpašību, uzreiz nostiprinātu lasītāja atmiņā tēlojamās personas kustības, gaitu un runas nokrāsu.

Taisni tāpēc viena no visgrūtākajām, ja ne pati grūtākā literarā forma ir dramaturģija, ka tur ar visskopākajiem līdzekļiem reljefi jāraksturo tēlojamā persona. Šās personas raksturs vislabāk parādās dramatiskajā konfliktā, bet līdztekus tam arī valodā (spilgts piemērs, kā ar valodu var raksturot cilvēku, ir Bitavnieks jaunajā Elīnas Zālītes komedijā «Vārds sievietēm»). Un še tik uzskatāmi redzama Marra mācības pareizība: cilvēka valodu veido materialie apstākļi, apkārtējā vide, un tāpēc fabrikas strādnieks runā citādāk nekā kolchoznieks, inženieris citādāk nekā dārznieks. Dramatiķis, kas to nezina un nejūt, ir pavisam tālu no dramaturģijas, šās ļoti sarežģītās un grūtās mākslas. Tāpat kā mēs veidojam tipisku raksturu tipiskos apstākļos, mums jāveido arī tipiska valoda tipiskos apstākļos.

Bet vēl jaunāk, ja dažs rakstnieks, dažs tulkotājs un dažs jauns dzejnieks patiesībā jāsāta mācities latviešu valodu, tās gramatiku un sintaksi. Lai neviens neiedomājas, ka var kļūt par mākslinieku bez amata prasmes, ka var gleznot, ja neprot zīmēt, vispār — var sasniegt visu ar rokas mājienu, ar kādu teiksmainu «galdin klājies», bez liela, nopietna, neatlaidīga darba. Neviens nepiedzimst ar cepuri galvā, un tikai darbs rada meistaru. Vajag paskatīties, kā strādājuši lielie rakstnieki, kā savus darbus labojis Ļevs Tolstojs, kādi ir Puškina manuskripti. Patiesībā Tolstojs sarakstījis nevis vienu «Karu un mieru», bet piecus sešus «Karus un mierus», un tie visi darba gaitā atšķīrušies cits no cita.

Dzejniekam Jesenjnam esot bijis grozs, kurā atradušies uz kartona gabaliņiem sarakstīti vārdi. Šai rīcībā izpaudusies rakstnieka apzināga attieksme pret savu leksiku, mīlestība uz vārdu, tieksme atrast tieši to, kas vispareizāk raksturo attiecīgo izjūtu. Tāpat darījis Džeks Londons, kārdams papīrīšus ar vārdiem savā istabā uz auklām un priecādamies par katru jaunatrastu vārdu. Vsevolods Ivanovs pēc Gorkija ieteikuma pierakstījis vairāk nekā piecus tūkstošus Sibirijas vārdu, bet pašam Gorkijam bijuši pierakstīti ne tikai vārdi, bet arī visdažādākie fakti: piemēram, kāds putns kurā stundā dzied, un viņš izteicies, ka tā esot simtā vai vēl mazāka daļa to atzīmju, kādas nepieciešamas rakstniekam. Tā rakstnieki rūpējas par savu vārda mākslu, savu valodu.

Bet ko mēs redzam savā praksē? Kuro reizi atkal jārunā par nepareizo izteicienu «arī mūsu ielā kādreiz būs svētki» — tas jau no neveikliem tulkojumiem pārgājis oriģinaldarbos (Annas Brodeles stāstā «Martas dienas grāmata», «Karoga» 1949. g. 8. numurā). Tas ir ļoti sens krievu izteiciens, kam pat krievu valodā nav tieša sakara ar ielu, jo Krievijas ziemeļos, kur tas cēlies, par «ielu» sauc ne tikai ceļu starp mājām, bet visu izplatījumu aiz mājām, cik tālu vien acs var redzēt. Par «ielu» sauc arī katru vietu, kur brīvā dabā sanāk kopā ļaužu masas. Galu galā krievu valodā ar vārdu «iela» vispār apzīmē to, kas atrodas laukā, ārpus mājas, un vārdi «на улице мороз» nebūt nenozīmē, ka uz ielas salst, bet ka ārā salst. Izteicienu «и на нашей улице будет праздник» lietojis arī biedrs Staļins vienā no visgrūtākajiem Lielā Tēvijas kara brīžiem, bet dziļi maldīsies tas, kas gribēs šos vārdus saistīt ar «ielu». Stalins sacīja, ka mēs uzvarēsim, sasniegsim to, par ko cīnāmies, ka arī mums reiz smaidīs laime, — tāda ir šo vārdu jēga, un latviešu valodā tie nepavisam nav jāaizmiglo ar kādu «ielu».

Bet gadās jau vēl kļūmīgāk. Kādā nesen iespiestā tulkojumā var lasīt melnu uz balta: «не uzacī, bet taisni acī» («не в бровь, а прямо в глаз»). Ko no šās «uzacs» un «acs» lai saprot latviešu lasītājs? Nu gluži nekā. Bet viņš saprastu gan, ja būtu lietots mums pazīstamais izteiciens «tieši kā naglai uz galvas», kas nozīmē gluži to pašu. Un kur vispār ar tādu tulkošanu var tikt? Ja nu tekstā būtu «ни к селу, ни к городу», «у чорта на куличках», «спустя рукава», «во всю ивановскую» — ko tad iesāktu burtiskais tulkotājs un — teiksim arī — šā tulkotāja redaktors?

Viens vienīgs nevietā lietots, nepareizi ieviests vārds var sagrozīt visu jēgu, radīt gluži aplamu priekšstatu. Piemērs nebūt nav tālu jāmeklē. Nesen LTA bija izsūtījusi laikrakstiem kādu ziņojumu par Kandavas pagasta kolchozu «17. junijs», un «Padomju Jaunatnes» 3. decembra numurā lasām: «Kolchozs šogad iegādājies smago automašīnu, komplicētu kuļmašīnu, lokomobili, gateri, skābbarības un lopbarības sasmalcināmo mašīnu. Mašīnu pirkumam kolchozs iztērējis vairāk nekā 25 tūkstošus rubļu.» Vārds «iztērējis» latviešu valodā ir tikpat kā «izšķiedis» — un kas tad nu iznāk? Pirkuma pozitivais novērtējums pāriet negativā. Tā vairs nav tikai valodnieciska kļūda.

Kas lasījis Staļina premijas laureata P. Bažova grāmatu «Malachita škirstiņš», tas zina, ka šis Uralu teiksmas sarakstītas ļoti krāšņā, īpatnējā, senlaicīgā valodā. Un, lūk, ieviest šai senlaicīgajā valodā moderno vārdu «noiets», kā tas darīts latviešu tulkojuma 265. lappusē, nozīmē neizprast Bažova stilu, pašu šā darba būtību. Bažovs nebūt nav lietojis «сбыт», kas atbilstu latviešu vārdam «noiets», bet vecu izteicienu «что в ходу было». Vai nevajadzēja meklēt attiecīgu izteiksmi arī latviešu valodā?

Atcerēsimies, kādu nozīmi izteiksmīgai, pilnvērtīgai valodai piešķīris mūsu Rainis. Viņš ienāca mūsu literaturā kā īsts vārda meistars. Viņa «Fausta» tulkojums bija plastisks formas un satura sakausējums, pie tam tā bija īsti revolucionara forma, kādu toreiz ieviesa Rainis. Viņš izturēja arī niknus toreizējo valodnieku uzbrukumus un palika šai polemikā uzvarētājs. Viņš palika uzvarētājs arī dzīvē un laiku gaitā, jo tā ir Raiņa valoda, ko mēs runājam šodien un attīstām tālāk.

Sevišķi daudz valodas jautājumos var mācīties no Kārļa Marksa. Viņš uzskatījis valodas skaidrību un noteiktību par visnepieciešamākajām stila īpašībām. Būdams lielisks valodu pratējs un stilists, viegli tikdams galā ar vissīkākajām valodas nokrāsām, viņš asi uzbrucis tulkotājiem, kuri ķer pirmo vārdu, kāds tikai pagadās pa rokai, un nemaz nebēdā par to, vai tas zināmajā gadījumā piemērots, vai ne. Markss prasa, lai tulkojuma stils būtu liegs un lokans, politiski noteikts, terminologijā šķiriski izturēts un ass. Markss pats ārkārtīgi daudz labojis savus darbus, nekad nav nekā publicējis, iekām nav bijusi sasniegta pati formas pilnība. Rādīt savus manuskriptus, kamēr tanīs viss nav bijis līdz pēdējam komatam nobeigts un noslīpēts, viņam bijusi īsta mocība. Tāpēc Marksa darba stilu var ņemt par paraugu visi tulkotāji un redaktori.

Fridrichs Engelss no tulkotājiem prasījis, lai tie pilnīgi atveido oriģinala raksturu, tā īpatnējo stilu un savdabību. Tulkotājam jo pilnīgi jāprot abas valodas: tā, no kuras viņš tulko, un tā, kurā viņš tulko. Bet ar to vēl nepietiek. Viņam jāpazīst arī vēsturiskie un nacionalie apstākļi, kuros norisinās oriģinalā attēlotie notikumi. Engelss, starp citu, publicējis rakstu «Kā nevajag tulkot Marksu».

N. Krupskaja raksta, ka Ļeņins ģimnazijā mācījies sešas valodas: krievu, vecslavu, latīņu, grieķu, franču, vācu. Vēlāk viņš labi pratis vāciski, franciski un angliski, tulkojis no šīm valodām, lasījis poliski, italiski, sapratis čechu un zviedru valodu. Ļeņins vienmēr uzstājies kā pret burtiskiem, tā arī nepareiziem, nepreciziem tulkojumiem. Būdams pats lielisks tulkotājs un redaktors, viņš sevišķu uzmanību pievērsis stila problemām, pareizai idiomu, parunu un sakāmvārdu atveidošanai. Nevienu idiomu un parunu viņš nav tulkojis burtiski, vienmēr atradis tai attiecīgu izteiksmes formu krievu valodā.

Valoda, ko mēs runājam, ir dzīva, tā nemitīgi attīstās, gūst jaunas nokrāsas, jaunas izteiksmes formas. Rakstniekam un tulkotājam, redaktoram un kritikim jābūt ar redzīgu aci un dzirdīgu ausi.

Lai atļauts teikt arī dažus vārdus par krievu valodu. Mēs esam atkal atguvuši senos sakarus ar to. Lomonosovs, Puškins, Černiševskis savā laikā norādījuši, cik bagāta, daiļskanīga, izteiksmīga ir krievu valoda. To pašu rakstījis Engelss. Markss mācījies krievu valodu, lai varētu lasīt lielos krievu rakstniekus oriģinalā. Ļeņins izteicies par krievu valodas dižumu, skaistumu un spēku. Gorkijs sacījis, ka krievu valoda ir neizsmeļami bagāta un apbrīnojami ātri kļūst arvien bagātāka.

Bet pašreiz mēs piedzīvojam vēl kaut ko apbrīnojamāku. Krievu valoda iziet no savas zemes ietvariem, apstaigā Eiropu un Aziju, kļūst par starpnaciju valodu, visu demokratisko masu valodu. Čechoslovakijā un Polijā, Rumanijā un Bulgarijā, Ungarijā un Albanijā, Ķinā un Korejā mācās krievu valodu. Čechoslovakijā vienā pašā novadā 10.000 cilvēki sākuši apmeklēt krievu valodas kursus. Pragā, kādā rūpnīcā, atklājot šādus kursus, rūpnīcas komitejas priekšsēdētājs teicis: «Ne katram var būt tā laime redzēt padomju zemi, bet katrs var iemācities lasīt krievu grāmatas.»

Vai daudz vairāk par krievu valodu tas nav jāsaka mūsu vidējai un jaunajai paaudzei? Katram, kas vēl neprot krievu valodu, jāsaprot, ka bez krievu valodas viņš nekur tālu netiks, ka krievu valodas mācīšanās no visiem viedokļiem ir visneatliekamākais dienas uzdevums.

Tāpat mums diendienā jādomā par savu valodu, jāapgūst tā vissīkākajās niansēs, visdažādākajās nokrāsās. Ja reiz Gorkijs sacīja par dažiem dzejniekiem, ka tie ir vāji techniski bruņoti un maz mācās, tad mums jāpierāda, ka šādi vārdi nevar zīmēties uz mums. Un ne tikai uz rakstniekiem — uz visiem garīgā darba strādniekiem.

Citās padomju republikās

JAUNATNES KORIS

Ļeņingradas konservatorija uzņēmusies šefību par simtiem jaunu cilvēku, kas vēlas mācities dziedāšanu. Katru trešdien un piektdien konservatorijā, kur notiek intensivas nodarbības, pulcējas strādnieki, kalpotāji, studenti. Tā izveidojies Ļeņingradas jaunatnes koris ar 120 dziedātājiem. Par kora šefiem kļuvuši nopelniem bagātais mākslas darbinieks profesors A. Jegorovs, diriģents I. Poltavcevs un vairāki studenti teicamnieki. Jaunatnes koris bieži uzstājas Ļeņingradas kulturas pilīs un rūpnīcu klubos.

JAUNA KULTURAS PILS

Aizvadītā 1949. gada beigās tresta «Zaporožstroj» kolektīvs svinīgi atklāja jaunuzcelto kulturas pili. Jaunajā kulturas pilī ērta skatītāju zāle ar 550 vietām, moderna kino iekārta, izveidots techniskais kabinets un bibliteka ar lasītāju zāli.

PADOMJU IGAUNIJA GATAVOJAS DZIESMU SVĒTKIEM

Visā republikā noris rosmīga gatavošanās 13. dziesmu svētkiem, kas notiks nākamajā vasarā, atzīmējot Padomju Igaunijas 10. gadadienu. Svētku organizacijas birojam jau iesniegti pieteikumi no 1200 koriem.

Sevišķi aktivi svētkiem gatavojas skolu jaunatne. Vēlēšanos piedalīties dziesmu svētkos izteikuši 530 skolēnu kori, deju pulciņi un orķestri ar 23.000 dalībniekiem.

MĀKSLINIECISKĀS PAŠDARBĪBAS OLIMPIADA

Taškentā noslēgusies Uzbekijas PSR 25 gadu pastāvēšanas jubilejai veltītā 6 dienas ilgā republikaniskā mākslinieciskās pašdarbības olimpiada, kurā piedalījās 5000 dalībnieku. Dramatiskie kolektīvi uzveda laikmetīgas padomju lugas: A. Sofronova «Maskaviešu raksturs», V. Kaverina «Divi kapteiņi», B. Romašova «Varenais spēks», S. Michalkova «Es gribu tikt mājās». Citu žanru mākslinieciskās pašdarbības pulciņi sniedza 13 koncertus.

Navoi vārdā nosauktajā operas un baleta teatrī notika noslēguma koncerts, kurā piedalījās labākās sekmes guvušie olimpiadas dalībnieki. Sevišķi lielu sajūsmu klausītājos guva Taškentas augstskolu apvienotā kora priekšnesumi, PSRS Darba rezervju industrialā technikuma jaunie dziedātāji, Bucharas apgabala jaunatnes ansamblis un Taškentas apgabala kolchoza «Pravda» mākslinieciskās pašdarbības kolektīvs.

Olimpiada atklāja daudz jaunu talantu.

IZCILS SENĀS KRIEVU LITERATURAS PIEMINEKLIS

PSRS Zinātņu akademijas krievu literaturas institutā šinīs dienās notika apspriede sakarā ar to, ka šogad paiet 150 gadi, kopš publicēts izcilais patriotiskais krievu senās literaturas un sabiedriskās domas sacerējums — «Teiksma par Igora pulku».

Šā darba publicēšana pirms 150 gadiem bija viens no lielākajiem notikumiem XIX gadsimta krievu sabiedriskās domas vēsturē, kā arī filoloģijas un vēstures zinātnē. «Teiksma par Igora pulku» modināja dzīvu interesi par krievu seno literaturu un folkloru un līdz ar to kļuva par izcilu notikumu krievu sabiedrības patriotiskās apziņas attīstībā pirms 1812. gada Tēvijas kara.

PSRS Zinātņu akademijas krievu literaturas institūts organizē speciālu zinātnisku konferenci un izstādi, kurā būs sakopoti šī literaturas pieminekļa izdevumi un pētījumi par to. Sakarā ar jubileju izdos rakstu krājumu.

Izcilo jubileju atzīmēs arī Padomju Latvijā. Valsts izdevniecība gatavo «Teiksmas par Igora pulku» ilustrētu izdevumu latviešu valodā. Tulkojumu veicis Staļina premijas laureats Arvids Grigulis.

VEIKSMĪGA GRĀMATU IZPLATĪŠANAS KAMPAŅA

Beigušies divi mēneši, kuru laikā Igaunijas padomju republikā rīkoja grāmatu un periodiskās preses izplatīšanas kampaņu. Šajā laikā republikas darba ļaudis iegādājušies dažādas grāmatas par 9 miljoniem rubļu. Pamatskolu un vidusskolu bibliotekas ievērojami papildinātas: divos mēnešos tās nopirkušas vairāk grāmatu nekā pēdējos četros gados kopā.

Bibliotekas iekārtotas gandrīz visos lauksaimniecības arteļos.

Noorganizēts ap 70 sarīkojumu, kuros strādnieki un kolchoznieki satikās ar rakstniekiem, kas stāstīja par savu jaunradi un grāmatu lomu padomju cilvēka dzīvē. 300 ciemu bibliotekās darbojās grāmatu izstādes.

LIETUVIEŠU KINO FILMAS

Lietuvas PSR chronikalo filmu kino studija pabeigusi dublēt lietuviešu valodā pazīstamās padomju filmas — «Mičurins» un «Satikšanās pie Elbas».

Republikas kino rūpniecība strauji attīstās. Pēdējā laikā kinoteatros regulari rāda īsmetražas kino žurnalus un aprakstus, kas stāsta par socialistiskās celtniecības panākumiem republikā, pilsētu un lauku labākajiem darba ļaudīm.

Lietuviešu valodā jau dublētas vairāk nekā 20 mākslas un dokumentalās filmas. Lielus panākumus guvusi filma par lietuvju tautas varoni Mariju Melnikaiti, kā arī dokumentalā filma «Padomju Lietuva». Pašlaik studija gatavo jaunu krāsainu dokumentalo filmu.

Padomju Lietuvas rakstnieki raksta scenarijus jaunām mākslas filmām.

ATDZIMUŠĀS TAUTĪBAS

Līdz Lielajai Oktobra revolucijai kalnainā Pamira kišlakos dzīvoja nelielas izkliedētas tautības — šugnanci, rušanci, iškašinci, jazgulomci un citas, uzturot nožēlojamu eksistenci.

Padomju varas laikā šeit trīs reizes palielinājās sējumu platība, astoņas reizes pavairojās lopu skaits, ievērojami paplašinājās irigacijas tīkls. Arvien vairāk attīstās dārzkopība.

Tautības, kas kādreiz bija nolemtas izmirstībai, ieguva neredzētas iespējas savai garīgajai attīstībai. Katrā kolchozā ir sava skola. Kišlakos atvērti 55 klubi un kulturas nami, pie 100 biblioteku. Ir desmiti kinoteatru un lasītavu.

Neliela kalnu ciemata vietā izaugusi Horogas pilsēta — Kalnu Badahšanas centrs. Tajā atvērts muzikali dramatiskais teatris, pedagoģiskā skola, vairākas citas skolas, bibliteka.

Vecās pasaules Jaungada pagiras

M. VINTERS

Jauno gadu buržuazija sagaidīja naidīgi, kapitalistisko valstu darba ļaudis drūmi un bažīgi, bet buržuaziskā prese centās slēpt gan pirmo, gan otro noskaņu. Tiesa, pretstatā agrākām tradicijām Rietumu avīzes atturējās no salkanām nākotnes prognozēm, toties, rezumējot pagājušo, tās lida vai no ādas, lai noklusētu zaudējumus un izceltu savu visai apšaubāmo un trūcīgo kredo — Atlantijas paktu, Rietumbloku un Strasburgas saiesanas namu. Bet arī šie mākslīgi akcentētie Rietumu «vienības un spēka» panākumi izgaisa, tikko izklida gadskārējas nakts sentimentalais tvans, dodot vietu imperialistiem tik bīstamai un sāpīgai realitatei. 1. janvaris «pārsteidza» Ameriku ar kārtējiem un tomēr ārkārtējiem bankrotu plūdiem, jauniem bezdarbnieku desmittūkstošiem, ar asām angļu un amerikaņu domstarpībām, ar Ķinas tautas valdības Jaungada vēstījumu par visas Ķinas teritorijas atbrīvošanu un uzbrukuma gatavošanu Tibetai un Taivanai. Ar visu asumu atsedzās «New-York Times» melīgais Jaungada novēlējums: «Bija labi, būs vēl labāk!»

Šādos apstākļos prezidenta Trumena 4. janvara paziņojums, ka «pagājušais gads paveris amerikaņiem lielas iespējas un augstāku dzīves līmeni», varēja izraisīt ikvienā amerikanu darba cilvēkā vienīgi izbrīnu. Tiesa, ASV prezidents uzskatīja par labāku nepaskaidrot sīkāk šo apgalvojumu. Citādi viņam nāktos atzīt, ka Baltais nams ar «amerikaņiem» saprot tikai niecīgo un nicināmo lielmagnatu kliķi, kurai pagājušajā gadā miljonu bezdarbs un desmitu miljonu trūkums patiešām paveruši iespēju fantastiski kāpināt savu peļņu. Turpinot Jaungada maskaradi, Trumens neaizmirsa pieteikt karu varenajiem monopoliem (!), pasludināja sevi par miera pravieti, bet ASV par pasaules centru un apgalvoja, ka komunisms apdraudot Rietumu pasaules uzskatu un saimniecību. Pirmajā brīdī šajā konglomeratā nav viegli atrast jēgu un pavedienu. Bet ja atceramies šo to no Gebelsa «mantojuma», kļūst skaidrs, ka Trumens tāpat nodomājis cīnīties pret monopoliem, kā Hitlers cēlis «socialismu», ka Baltā nama saimnieks sasirdzis ar to pašu lielummaniju, kas noveda apsēsto fireru pie žurku zālēm, un ka «sarkanie draudi» linča tiesnešiem un bakteriologiskā kara pielūdzējiem ir tas pats kas Maidanekas slepkavām bija «boļševiku šausmu darbi».

Trumena Jaungada runā izskanēja arī slikti apslēpts apjukums. Izrunājies turpat pusstundu par ārpolitikas problemām, viņš kā kaķis karstu putru rūpīgi apgāja pašu svarīgāko jautājumu — ASV bankrotu Ķīnā. Varbūt ASV prezidents zaudējis interesi par šo pasaules daļu? Nē, tieši otrādi. Veselu nedēļu buržuaziskā prese noslēpumaini lika saprast, ka Vašingtonā briest tālejoši lēmumi Tālo Austrumu politikas jautājumā. Avīzes zina stāstīt par slepeno Makartura un Čan Kai-ši memorandu Trumenam. «ASV sabiedrība pirmā kārtā gaida no prezidenta paziņojumu par amerikanu aktivu politiku Ķīnas jautājumā», — rakstīja «Times» Vašingtonas korespondents, norādot, ka interese par šo jautājumu aizbīdījusi prom citus ārpolitiskus jautājumus un iekšējās politikas problemas. Vispārējo sasprindinājumu kāpināja ziņas par ASV tanku un techniskā personala ierašanos Formozā. Un tad runāja Trumens. Bet par Ķīnu — nekā. Par Tālajiem Austrumiem — nekā. Pat par Formozu — nekā. Prezidents bija sagādājis vilšanos saviem sensaciju kārajiem tautiešiem. Bet kad dolariem paklausīgā prese viņa klusēšanu velti pūlējās izskaidrot ar diplomatisku tālredzību ASV prezidents, acīm redzot izprata, ka viņa klusuciešana daļēji nīgāka par kapitulaciju, un dienu vēlāk specialajā preses konferencē paskaidroja, ka «ASV vienmēr (!—M. V.) bijušas par Ķīnas neaizskaramību un tāpēc arī turpmāk realizēšot neiejaukšanās politiku Ķīnas iekšējās lietās.»

Vēl, protams, pāragri spriest, cik tālu amerikaņu prezidenta deklaracija atbilst Baltā nama nodomiem un rīcībai, bet pats paziņojums ir simptomatisks: tas jāvērtē kā ASV Tālo Austrumu stingrā kursa politikas pilnīgs un nepieredzēts bankrots. Savu aizjūras aizgādņu pamestās Čan Kai-ši kliķes liktenis 1950. gadā ir kļuvis par draudošu brīdinājumu ikkatram tautas nodevējam Eiropā un Azijā.

Ķīnas notikumu finals laupīja imperialistiskai reakcijai ne tikai vecgada iluziias, bet arī pēdējās saprāta atliekas. No kolonialā pamata, uz kura piramidveidīgi pacelas izsūcējas metropoles, izlauzts lielākais stūrakmens. Un milzīgo plaisu, kas radusies, nevar aizpildīt ar marionetēm no Seulas, Manilas un Taibejas. «Mēs saprotam — tagad pienākusi kārta Birmai, Malajai, Indokīnai, — grūtsirdīgi nopūtās Jaungada numurā «Manchester Guardian» — 1949. gadā Tālajos Austrumos labilitate pieaugusi».

Bet ne tikai Tālie Austrumi iegājuši 1950. gadā ar stabilu demokratisku un labilu imperialistisku bilanci. Angļu prese pilna drūmu apcerējumu arī par stāvokli rietumos. Tā komentējot budžeta nobalsošanu Francijas Nacionalajā sapulcē, kurā, kā zināms, Bido valdību no krišanas izglāba 4 (!) deputatu balsis, BBC diktors sērīgi secina, ka Francijā iestājies «stabilas labilitates» laikmets. Kas slēpjas aiz šī aforisma? Francija ieiet jaunajā gadā kā pakļauta, nevarīga ekonomiski novājināta un verdzināta valsts. Zem divkārša sloga — amerikaņu imperialistu un franču kapitalistu — smok franču darba cilvēks. Valdības politika — līdz pēdējam iztapīga ārvalstu monopolistiem — nepopulara pat franču buržuaziskās aprindās. Tikai bailes no jaunām vēlēšanām liek buržuazisko partiju deputatiem atbalstīt nepopularo, tautā nīsto un nicināto valdību. «Bez vēlēšanu likuma reformas jaunas vēlēšanas viegli var atnest uzvaru Toreza partijai», — atklāti atzīst «Monde». To zina franču buržuazija, kurai pakalpīgie Žils Moks un Leons Blums jau izstrādājuši «jaunu vēlēšanu likumu». Tomēr amerikanu bosus neapmierina arī šāda perspektiva. «Vajag grozīt nevis parlamenta — bet gan franču tautas sastāvu» — mēs lasām «New-York Herald Tribune» slejās. No Francijas «stabilās labilitates» Volstrita gangsteri aicina atbrīvoties ar franču tautas «sastāva maiņu». Kādas metodes te pielietot — to aizjūras maniaki noklusē: vini acīm redzot vēl nav izšķīrušies starp linča tiesu un koncentracijas nometnēm.

Savos Jaungada komentaros angļu un amerikaņu buržuaziskie laikraksti nebeidza runāt par visu, bet it sevišķi par anglosakšu monopolistu dvēseļu harmoniju un saskaņu. Jaungada noskaņā uz brīdi it kā pazuda konkurences naids. Bet tai pašā laikā šķindēja ieroči Damaskas ielās, kur angļu un amerikaņu misijas nepaguva laikā kārtot savas viltotas līdzjūtības vizites; kvēloja anglosakšu nesaticības uguns Irānā un Jemenā, Ēģiptē un Libijā. Amerikaņi atteica angļiem kredītus koloniju rūpniecības stimulēšanai. Vašingtona 3 reizes pēc kārtas noraidīja britu lūgumu dalīties atombumbas izgatavošanas noslēpumā. Angļi paziņoja, ka neatkarīgi no ASV atzīst Ķīnas Tautas republikas valdību un tml.

Tie bija tikai daži piemēri Londonas un Vašingtonas «īpašai» savstarpīgai «mīlestībai». Pievienosim tiem klāt Francijas un Angļijas, Francijas un Vācijas, Italijas un Angļijas, Francijas un Italijas, Japanas un Angļijas pretiskības un mēs redzam, cik iekšķīgi un ārīgi saplosīta un pretrunīga kapitalistiskā pasaule iegājusi jaunajā gadā.

Ar smagu sirdi jaunā gada slieksni pārkāpuši buržuazisko valstu darba ļaudis. Kas viņiem preses un valsts viru salkanie solījumi? Kas viņiem buržuazijas līdzjutīgie nopūtieni? Krize aizvien smagāk uzgulas Amerikai un Rietumeiropai. Un pat buržuazijas uzpirktie skribenti neuzdrošinās paregot tradicionali piesolīto «prosperity», «Journal of Comerce» paredz, ka 1950. gadā ražošanu samazinās vēl par 10%, bet bezdarbnieku skaits pieaugs par «kādu miljonu». Un tas notiek apstākļos, kad katrs trešais strādnieks ASV ir bez darba vai arī sanem pusi vai trešdaļu no minimalās algas.

Nav iemesla gaidīt ko labu no jaunā gada arī Rietumeiropas darba ļaudīm. Angļu buržuaziskā prese jau ilgi un ciniski propagandē «stimulējošu» bezdarba pieaugumu. «Neaizmirstiet, — tā atkārto amerikaņu dzelteno avīžu argumentu, — ka strādnieks, kas zina, ka uz viņa vietu pretendē divi bezdarbnieki, strādās intensivāk un savās prasībās būs piekāpīgāks.» Kapitalisms atklāti atzīst, ka tam nepieciešama bezdarbnieku armija, lai stingrāk pievilktu ekspluataciias spiedi.

Galvenajās Rietumeiropas valstīs jau ir miljonu bezdarbnieku armijas. Italijā bezdarbnieku skaits šogad svārstījies ap 2—3 miljoniem, bet Rietumvācijā, kur maršalizacija ziedēja sevišķi krāšņi, tas nemitīgi auga no 1949. gada janvara — 800 tūkstoš cilvēkiem uz 1.611 tūkstošiem 1950. gada janvara pirmajās dienās. Citiem vārdiem, komentē šo Adenauera oficiali nosaukto skaitli laikraksts «Rheinecho», 1949. gadā starp Elbu un Reinu ik dienas darbu zaudēja 2000 strādnieku. «Un nekas neliecina par to, ka šis process apstāsies,» — melancholiski turpina avīze.

Drūms kā bezdibens kapitalistiskai pasaulei pavēries 1950 gads. Buržuazija, jūtot grilojamies pamatus zem kājām, cenšas zoboties par savu nākotni ar īstu bendes humoru. «Sunday Chronicle» redzam karikaturu, kurā gaišreģe ar melnu kaķi pie kājām, pieņemot apmeklētāju, saka: «Nākotne tik drūma, ka esmu nolēmusi pamest savu profesiju». Citi laikraksti ievietoja dažādus aprakstus par pasaules fantastisko bojā eju 1950. gadā. Mirstošā šķira labprāt koķetē ar kosmiskām katastrofām, kas ierautu iznīcibas atvarā visu cilvēci. Tāpēc tā arī tiksminās ar atombumbām, superbumbām, toksiniem un bakteriju kariem. Viss tai liekas pievilcīgs, kas apdraud cilvēces nākotni vai atgriež to pagātnē...

Bet apturēt vēsturi ar kosmisku katastrofu vai atombumbām ir tikpat neiespējami kā aizsegt ar plaukstu sauli. Un īpaši noziedzīgi un murgaini šie plāni skan šodien, kad gaisma apspīd aizvien lielākus mūsu planetas izplatījumus, kad vēstures rats griežas aizvien straujāk un straujāk uz priekšu.

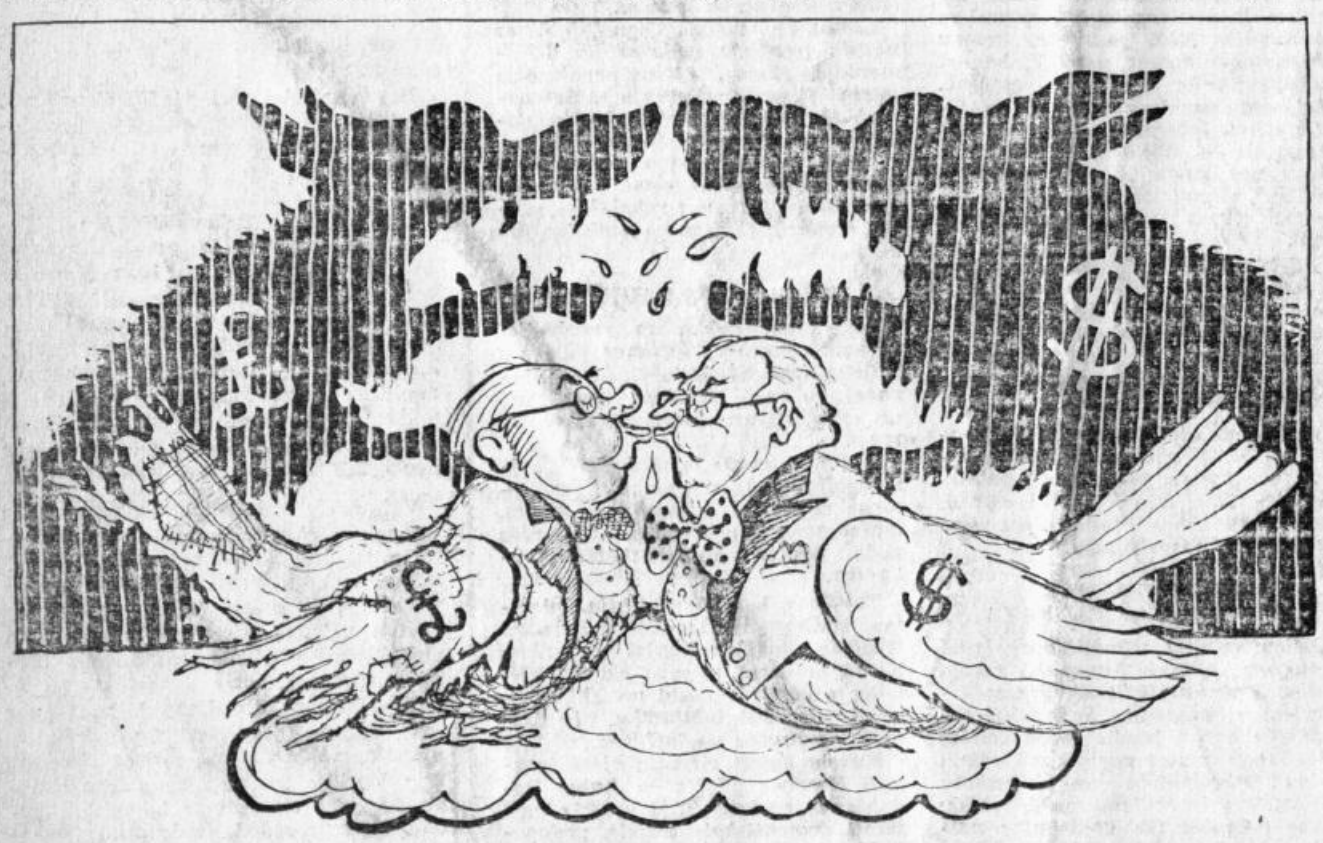

ŪBELĪTES UN VIŅU ĒNA — Cha-cha zīm.

JAUNAS GRĀMATAS

Latvijas valsts izdevniecības apgādā iznākuši šādi jauni izdevumi:

Vasilijs Ažajevs. **Tālu no Maskavas.** Romans. Trešā grāmata. Tulkojuši V. Kacēna un V. Kalpiņš. 202 lpp. Maksā 3.— rbl.

Semjons Babajevskis. **Zelta zvaigznes kavalieris.** Romans. Tulkojusi A. Tirzmala. Pirmā grāmata. 238 lpp. Maksā 4.— rbl.

P. Bažovs. **Zaļā ķēdīte.** (Krievu valodā.) V. Baiuškina zīmējumi. M. Beimanova iekārtojums. 96 lpp. Maksā 1.20 rbl.

Vizbulis Bērce. **Pirmie vienpadsmit.** Ilustrators R. Dzenis. 322 lpp. Maksā 8.60 rbl.

A. P. Čechovs. **Apraksti.** (Krievu valodā.) 308 lpp. Maksā 5.— rbl.

N. B. Gogolis. **Mirušās dvēseles.** Poema. (Krievu valodā.) 367 lpp. Maksā 6.20 rbl.

Aleksandrs Gončars. **Zelta Praga.** Romans. Tulkojusi V. Kacēna. 134 lpp. Maksā 2.75 rbl.

I. A. Gončarovs. **Krauja.** Romans. Piecās daļās. (Krievu valodā.) 770 lpp. Maksā 14.— rbl.

Maksims Gorkijs. **Amerikā.** Tulkojusi M. Grantovska. Vāku zīmējis K. Fridrichsons. 98 lpp. Maksā 2.60 rbl.

A. I. Kuprins. **Baltais pūdelis.** (Krievu valodā.) M. Rozentala ilustracijas. K. Fridrichsona iekārtojums. 70 lpp. Maksā 0.80 rbl.

Vilis Lācis. **Zvejnieka dēls.** Romans. (Krievu valodā.) J. Šūmaņa tulkojums. 462 lpp. Maksā 10.— rbl.

I. Likstanovs. **Mazulītis.** Apraksts. (Krievu valodā.) Mākslinieks M. Vītolinš. 259 lpp. Maksā 11.— rbl.

P. Pavļenko. **Stepes saule.** Stāsts. Tulkojusi E. Niedra. Ilustratore A. Riekstiņa. 114 lpp. Maksā 1.70 rbl.

Vladimirs Popovs. **Tērauds un sārņi.** Romans. (Krievu valodā.) 329 lpp. Maksā 4.— rbl.

Ed. Salenieks. **Viņās dienās.** Ilustrējis J. Delveris. 284 lpp. Maksā 10.— rbl.

PSRS tautu pasakas. (Krievu valodā.) Sastādījusi un literari apstrādājusi L. Ļesnaja. Zīmējuši: K. Fridrichsons, R. Jansons, M. Karpenko un K. Sūninš. 239 lpp. Maksā 15.— rbl.

Dž. Spivaks. **Amerikas fašisms.** 76 lpp. Maksā 2.90 rbl.

Vēstules lauku pionieriem. Sastādītājs L. Rivins. Vāku zīmējis J. Delveris, vinetes — I. Smechovs. 173 lpp. Maksā 5.70 rbl.

Lasītāju vēstules

Parādīt viņu īsto seju!

Mūsu rakstnieki savos darbos vairākkārt parādījuši budžu un buržuazisko nacionalistu kaitniecisko darbību. Vila Lāča romanā «Vētra» parādīta vesela šādu tautas ienaidnieku galerija. Par viniem runā Anna Sakse, Arvids Grigulis u. c. Tomēr jāsaka, ka tie laiki un apstākļi, par kuriem runājuši minētie rakstnieki, ir jau pagātnē. Mūsu dzīve iet straujā augšup. Tautas saimniecība nostiprinājusies un ievirzījusies normalās miera laika sliedēs. Laukos uzvarējusi kolchozu sistema. Tagad pat aklam redzamas socialistiskās iekārtas priekšrocibas un nevar vairs lētticīgus lautinus mulkot ar baumām par angļu un amerikanu atnākšanu, par badu pēc kolchozu nodibināšanas u. t. t. Augusi arī darba laužu politiskā modrība. Tādi ir apstākļi, kuri piespiduši mainīt savu taktiku arī buržuaziskajiem nacionalistiem un citiem ienaidniekiem. Naivi domāt, ka ienaidnieks samierinājies ar nenovēršamo un pārtraucis cīnu. Tā turpinās, tikai smalkākām, rafinētākām metodēm.

Mūsu saimnieciskās, valsts un kulturas iestādēs vēl atrodami bijušo varasvīru atbalstītāji, no kuriem daži jau pat paspējuši iemantot «kārtīgu darbinieku» reputaciju. Šie «kārtīgie» darbinieki, aiz mūsu nepietiekošas modrības ielavās atbildīgos amatos, sevišķi kā dažnedažādi specialisti, un no šīm pozicijām tad arī veic savu dezorganizējošo darbu.

Ja tāds subjekts tiek, teiksim, par kaut kādu revidentu, tad vinš ar sevišķu enerģiju meklēs vissīkākās klūdas un «pārkāpumus» zemākiem darbiniekiem, it īpaši ja tie izvirzīti no vienkāršiem strādniekiem. Tādās reizēs tiks noteikti saskatītas «noziegums pazīmes». Lai neviens nevarētu šaubities par viņa «godīgumu», visi «apsūdzības» materiali būs katru reizi pamatoti ar instrukcijām un pavēlēm.

Ja vinš būs kādā bazē pie preču vai materialu sadales, tad vajadzīgās mantas vispirms nonāks tur, kur tās nav tik nepieciešamas, bet ne tur, kur to trūkums draud izjaukt veselu pasākumu. Protams, atkal viss būs nokārtots pilnīgi likumīgi, balstoties uz dažādām instrukcijām, norādījumiem u. t. t.

Nerunāsim jau par tirdzniecības organizacijām vai padomju iestādēm, kur darīšana ar publiku. Šeit tādam darbiniekam visplašākais «darba lauks». Pret priekšniecibu vinš ir lunkans kā zutis, vienmēr gatavs izpildīt katru uzdevumu, jo vinš jau ir «kārtīgs darbinieks». Paskatieties viņa anketā. Jūs tur izlasīsiet, ka vinš nekādās partijās ne organizacijās nekad nav sastāvējis, ka vinš cēlies no strādnieku ģimenes un beidzot, ka vinš jau Ulmana vai vācu laikā bijis revolucionari noskanots, par ko pret viņu vērstas pat dažādas represijas. Protams, tur nav ne vārda par to, ka viņa tēvs, sieva, tēvs vai cits kāds «krusttēvs» bijis aizsargu priekšnieks, fabrikants, budzis vai tamlīdzīgs.

Tāds tips nevar mūsu dzīvi jūtami iespaidot, bet vinš katrā zinā satrauc atmosferu, rada neapmierinātību, traucē normalu darbu. Lūk, šādu rafinētu kaitnieku tad arī gribētos redzēt bez maskas mūsu rakstnieku darbos. Tas palīdzētu mūsu darba ļaudīm vieglāk to padarīt nekaitīgu.

P. Avens.
Kuldīgas finieru kombinata «Vulkans» partijas pirmorganizacijas sekretārs

Nākamajā nedēļā

Šodien Filharmonijas koncertzālē Vissavienības radiokomitejas solistu KPFSR nopelniem bagātā mākslinieka Vladimira Bunčikova un Vladimira Ņečajeva koncerti. Programā padomju komponistu dziesmas. Koncertu sākums plkst. 15 un 20.

○ Latvijas Valsts universitates aulā koncerts - lekcija «Muzikas formas un žanri». Lektors prof. Jēkabs Vītoliņš. A. Vānes un V. Bišera muzikalie priekšnesumi. Sākums plkst. 16.

○ Liepājā, Flotes namā, Ļeņingradas estrades mākslas meistaru koncerts. Sākums plkst. 20.

○ Bauskā, vidusskolā, Emīla Dārziņa dziesmu vakars. Solists T. Matiss. Sākums plkst. 20.

9. janvari Mākslas darbinieku namā LPSR tautas mākslinieces, Stalina premijas laureates Lilitas Bērzinas priekšlasījums «Mani iespaidi biedra Stalina 70. dzimšanas dienas svinībās». Sākums plkst. 19.

○ Filharmonijas zālē Radiokomitejas simfoniskā orķestra koncerts. Diriģents LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vīgners. Soliste prof. Marija Judina (Maskava). Programā Bethovens, Šostakovičs. Sākums plkst. 20.

○ Dailes teatrī Padomju Baltkrievijas kulturai un literaturai veltīts vakars. Referēs PSRS tautas mākslinieks, Stalina premijas laureats Ed. Smiļģis, doc. V. Pigulevskis un E. Damburs. Jankas Kupalas lugas «Paulinka» 2. cēliens, baltkrievu dziesmas un dzejas Dailes teatra aktieru izpildījumā.

10. janvari Latvijas Padomju rakstnieku savienībā dzejas sekcijas sanāksme. Iztirzās A. Krūkļa dzeju krājumu «Dziesmas dzimtenei». Sākums plkst. 17.

11. janvari Latvijas Padomju rakstnieku savienībā prof. E. Karpovica lekcija «Vēsturiskais materialisms». Sākums plkst. 18.

○ Staļina rajona kulturas namā «Zieme'blāzma» LVU vecākā lektora J. Frides referats «Staļina tēls daiļliteraturā». Sākums plkst. 19.

○ «Cīņas» zālē Staļina premijas laureata komponista R. Gliera 75. dzimšanas dienai veltīts pārrunu vakars. Referēs LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks N. Grīnfelds un diriģents A. Jansons. Muzikalas ilustracijas no baleta «Sarkanā magone». Sākums plkst. 20.

12. janvari Filharmonijas koncertzālē profesores M. Judinas klaviervakars. Programā Mocarts, Šopens, Šumans, Brāmss. Sākums plkst. 20.

14. janvari Filharmonijas koncertzālē KPFSR nopelniem bagātā mākslinieka, Staļina premijas laureata M. Aleksandroviča koncerts. Piedalās LPSR nopelniem bagātais mākslinieks H. Brauns. Programā dziesmas un operu arijas. Sākums plkst. 20.

Laikraksts «Literatura un Māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkoleģija: **V. Kalniņš** (atbildīgais redaktors), **M. Buša, N. Grīnfelds, A. Grigulis, A. Krūmiņš, A. Lapiņš, A. Sakse.** Redakcijas adrese Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Telefons 21997. Runas stundas no plkst. 10—14. Numurs maksā Rbl. 1.— Abonēšanas maksa Rbl. 52.— gadā. Abonentus pieņem Preses apvienība Rīgā, Kirova ielā 41/43
Izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnalu izdevniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Iespiests Latvijas PT 1. tipografijā Blaumaņa ielā 38/40. JT 00911